

HOOFSTUK 2 – VERSTAAN IS 'N WERKWOORD

2.1 DIE ONEINDIGE PROSES VAN HISTORIESE VERSTAAN

*Ek dink – daarom is ek*¹⁸⁶. Die kognitiewe proses van menswees is 'n konstante aktiwiteit waarin die mens gewikkel is om tot verstaan te kom: nie net 'n verstaan van die wêreld rondom hom nie; nie net 'n verstaan van dit waarmee hy daagliks gekonfronteer word nie; maar 'n verstaan van homself as verganklike mens wat bestaan binne 'n konkrete historiese horison.

Die kompleksiteit van verstaan lê opgesluit in die bipolêre aard daarvan: (1) *eerstens* is verstaan 'n voortdurende noodsaaklikheid van menswees – die mens moet sin maak uit alles rondom hom om werklik te kan bestaan; om te kan oorleef. Onwillekeurig¹⁸⁷ geskied hierdie proses en gebeur verstaan skynbaar vanself; dit is 'n konstante proses wat deel is van elke oomblik van die mens se bestaan. (2) Aan die ander kant moet verstaan ook 'n doelbewuste¹⁸⁸ aktiwiteit wees: wanneer die mens sy aandag en studie konsentreer op 'n spesifieke tema en hard werk daaraan om tot verstaan van dié tema te kom. In hierdie geval wend hy 'n doelbewuste poging aan om te verstaan.

2.2 SPONTANE VERSTAAN TEENOOR DOELBEWUSTE VERSTAAN

Tog kan die interaksie tussen hierdie twee pole – spontane verstaan teenoor 'n doelbewuste poging tot verstaan – nie van mekaar geïsoleer word nie; die skeiding tussen die twee is nie waterdig nie. Die mens kan doelbewus besig wees om 'n onderwerp te bestudeer, maar in die proses onwillekeurig tot verstaan kom van 'n ander onderwerp. Die student van die Ou Testament leer in sy mondelinge eksamen baie meer as net wat die Ou Testament probeer sê; hy leer hoe om vrae te beantwoord

---

¹⁸⁶ Descartes, R. 2004. *The Principles of Philosophy*. Whitefish: Kessinger. Bladsy 17.

¹⁸⁷ *Onwillekeurig*: met hierdie woord bedoel ek 'n tipe verstaan wat as't ware vanself gebeur. Dit gebeur sonder dat daar doelbewus gepoog word om te verstaan. Dit kom *sommer vanself*. Dit is nie afhanklik van die mens se wil of behoefte om te verstaan nie.

¹⁸⁸ *Doelbewuste aktiwiteit*: Hier het ons in gedagte die verstaansproses waar iemand doelbewus probeer om tot verstaan te kom. Dit is sy uitsluitlike doel om te verstaan.

waaraan hy nog nooit voorheen blootgestel is nie; hy leer om in 'n bedreigende situasie 'n front voor te hou van iemand vol selfvertroue en kalmte.

Ja, hy het hard gewerk daaraan om die Ou Testament te verstaan, maar aan die einde kan hy sê hy verstaan mense ook beter – veral die professor wat sy eksamen afgeneem het; hy verstaan beter hoe om stres te hanteer; hy leer hoe om homself duidelik uit te druk, sodat andere hom verstaan; hy leer om op sy voete te dink. Die een pool van verstaan – die doelbewuste studie van 'n spesifieke onderwerp – kan dus as saailand dien vir die ander pool van verstaan – spontane verstaan, wat skynbaar *sommer net* gebeur. Menswees is 'n proses en verstaan is die fondament van hierdie proses; verstaan is die bringolf van menswees. Daar is nie 'n skakelaar waar die proses van verstaan aangeskakel of afgeskakel kan word nie; daar bestaan geen bewustelike menslike aktiwiteit wat nie op een of ander manier te make het met verstaan nie¹⁸⁹.

Hierdie spontane vermoë tot verstaan is baie belangrik, en is 'n eienskap wat alle mense van kleins af besit; dit is 'n proses waaraan die mens deelneem. Net na sy geboorte verstaan 'n kind maar baie min van wat om hom aangaan. Soos die tyd egter verbygaan kry hy al hoe meer 'n greep op die lewe en begin hy sekere dinge verstaan; ten spyte van sy beperkte kommunikasievermoë dra hy tog boodskappe oor aan diegene rondom hom en verstaan hy sekere dinge wat hulle doen; hoe our hy word, hoe beter word sy vermoë tot verstaan en kommunikasie. In sy skooljare leer hy meer; ook van abstrakte begrippe. Almal in sy klas leer nie teen dieselfde tempo nie, en ook nie met dieselfde sukses nie, maar uiteindelik is daar verstaan wat plaasvind. Die kind bou heelwat van sy kennis op sonder om doelbewus daarna te soek; op skynbaar spontane wyse leer hy dinge aan deur sy deelname aan die spel van die lewe. Soms verstaan hy dinge, maar kan nie noodwendig verduidelik hoe hy dit verstaan nie; miskien kan hy nie wetenskaplik verklaar hoe verstaan werk nie, maar dit beteken nie in die minste dat hy nie verstaan nie. Reg deur sy lewe is die mens aktief betrokke in 'n proses van verstaan.

As bogenoemde waar is, naamlik dat alle mense die vermoë het om te verstaan, is dit dan enigsins nodig om hermeneutiek te bestudeer? Kan alle mense nie instinktief

---

¹⁸⁹Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method*, 2nd rev ed. New York: Continuum. Bladsy 548.

verstaan, op grond van hulle menswees nie? Het hulle dan nodig om meer te leer van verstaan?

Die volgende brief het op die webblad van die Afrikaanse koerant *Beeld* verskyn:

Bybel is eenvoudig, hoef nie uitgelê te word

Ywerige Bybelleser gebruik te hoë woorde in sy/haar brief. Die Bybel is baie eenvoudig en reguit. Daar is nie mites en stories in nie.

Wel gelykenisse wat Jesus gebruik het om 'n punt deur te bring of om 'n stelling te maak. Die Bybel is geskryf deur die dissipels en ander outeurs wat absoluut geïnspireer is deur die Heilige Gees.

Rasioneel- en histories-kritiese uitlegmetode? Dis nie nodig om die Bybel uit te lê nie, tensy jy 'n ernstige Bybelstudent is. Soos ek gesê het, die Bybel is baie eenvoudig. Vat dit soos 'n kind. Jesus het immers gesê ons moet glo soos kinders¹⁹⁰.

Hierdie brief verwoord die beswaar wat soms gehoor word wanneer ons met hermeneutiek te make het. Die essensie van verstaan word hierdeur aangeraak: wat is verstaan en hoe werk dit; is 'n studie van hermeneutiek nodig? Die skrywer wys in sy brief op die verskil tussen 'n sogenaamde moeitevrye verstaan (onwillekeurige verstaan), wat verkry word deur met 'n kinderlike naïwiteit met die teks om te gaan; en, soos hy dit stel, die “rasioneel- en histories-kritiese uitlegmetodes” van die “ernstige Bybelstudent” (doelbewuste verstaan). Dink vir 'n oomblik aan sy argument: die Bybel kan sondermeer, sonder enige moeite verstaan word; al vereiste is 'n opregte hart en kinderlike ingesteldheid. Die ernstige Bybelstudent kan egter verder delf, met behulp van metodes wat meer van die Bybel ontsluit. Die briefskrywer begaan hier 'n fout deur die twee pole van verstaan – die onwillekeurige en die doelbewuste – van mekaar te probeer skei. Wat meer is, is dat hy homself weerspreek in sy artikel: as verstaan moontlik was deur 'n naïewe lees van die teks (net die onwillekeurige pool), wat is daar dan nog oor vir die ernstige Bybel student om te ontdek (die doelbewuste pool)? Die teenoorgestelde is

---

¹⁹⁰ News24.com, Jakes van Wonderboom, 6 Mei 2009.

[HTTP://JV.NEWS24.COM/BEELD/OPINIE/BRIEWE/0,,3-2085-73_2512186,00.HTML](http://JV.NEWS24.COM/BEELD/OPINIE/BRIEWE/0,,3-2085-73_2512186,00.HTML)

ook waar: as die ernstige student meer kan verstaan deur sy interpretasie metodes (doelbewus), het die naïewe leser dan werklik verstaan (op sy onwillekeurige manier)?

Dit bring ons by die fokus van ons studie: waarheid bestaan nie as 'n absolute entiteit – buite die mens – wat net ontdek moet word (deur 'n doelbewuste proses) nie; dit word stukkie-vir-stukkie ontdek in die oneindige proses van historiese verstaan (wat op beide doelbewuste en onwillekeurige maniere geskied).

2.3 VERSTAAN IS 'N AKTIEWE PROSES WAT IN DIE HEDE AFSPEEL

Samuel Terrien se boek *Elusive Presence*¹⁹¹ verwys na die teenwoordigheid van God as iets wat altyd ook 'n element van ontwykendheid bevat: God is teenwoordig in ons midde, en tog bly Hy altyd deels buite ons bereik. Ek sou graag Terrien titel wou leen en op verstaan toepas: *Verstehen* is 'n *elusive presence*, wat verklaar hoekom dit 'n oneindige proses is. Sodra die mens dink hy het *Verstehen* vasgevang in sy greep, ontwyk iets hom weer en glip dit deur sy vingers. So bly die proses van verstaan lewend en relevant vir die mens. Die proses kom nooit tot 'n einde nie; *Verstehen* kan nie as objek verkry word nie; dit is 'n aktiewe proses wat afspeel in die *Dasein* van elke mens¹⁹². In sy kommentaar op Job maak Terrien 'n belangrike opmerking oor die mense se verstaan binne sy eie horison: die hede kan nie sondermeer in terme van die verlede verstaan word nie¹⁹³.

---

¹⁹¹ Terrien, S 2000. *Elusive Presence: toward a new biblical theology*. Eugene: Wipf & Stock.

¹⁹² West, D 1988. *An Introduction to Continental Philosophy*. Cambridge: Polity Press. Bladsy 171: "Gadamer is concerned with hermeneutics not, like Dilthey, as the characteristic method of the human sciences, but as the key to the nature of truth in understanding and interpretation and, in his opinion relatedly, the nature of human, historical existence. In other words, he adopts from Heidegger the idea that understanding and interpretation, as these are practiced in the so-called human sciences or *Geisteswissenschaften*, are simply a more explicit form of an activity which we are engaged in all the time. Understanding is the basic way in which self-conscious, historically existing being relate to the world".

¹⁹³ Terrien, S 2006. *Job*. Switzerland: Labor et Fides. Bladsy 139. "Bildad est le type du paléo-orthodoxe! Il fait appel au passé sans comprendre que le présent ne le répète jamais. Il refuse de penser à neuf la vérité qui fut autrefois exprimé en formules dérivées d'une culture maintenant périmée".

Dit is wat die Ou Testament relevant maak vir die mens vandag – die mens self is deel van die verstaanproses¹⁹⁴. Hy kyk nie bloot terug na die Ou Testament as iets wat lank gelede afgespeel het en wat nou objektief geanaliseer kan word nie.

Die soeke na verstaan bring twee horisonne by mekaar, wat op die oog af onversoenbaar lyk; daar vind 'n versmelting van horisonne plaas¹⁹⁵. Dit is waarom *Verstehen* gesien moet word as 'n werkwoord wat in die hede afspeel, en nie 'n naamwoord wat verwys na 'n objek, *Verstehen*¹⁹⁶, nie; *Verstehen* is nie die objek wat ons verkry deur gebruik te maak van metodes nie – *Verstehen* is die vrug van 'n voortdurende aktiewe proses waaraan die interpreteerder deelneem. Die Ou Testament hou vandag steeds vir ons betekenis in. Wat die mens uit die antieke samelewing in gemeen het met die 21ste-eeuse teoloog, is die historiese bestaan waarin die ganse mensdom deel. Ten spyte van die groot verskille tussen ons tyd en die verlede, is daar diepgaande ooreenkomste. Die menslikheid van die mens, sy *Dasein*, het nie verander nie; sy historiese geworpenheid het dieselfde gebly. Die mens is steeds 'n historiese wese, wat verstaan deur deel te neem aan 'n oneindige historiese proses. Max Weber het in sy sosiologie gesê elke mens word gestuur deur spesifieke idees¹⁹⁷. Alle menslike handeling word deur hierdie idees gerig en hierdie idees is aan belang – eiebelang – verbind¹⁹⁸. In Israel was dit nie anders nie en as Ou Testamentici die Ou Testament wil verstaan, moet hulle erns maak met die wyse waarop Israel hulleself verstaan het¹⁹⁹.

---

¹⁹⁴ Gadamer, H-G 2008. *Philosophical Hermeneutics*, 2nd ed. Berkeley: University of California Press. Bladsy 49: “Heidegger did not stop, however, with the transcendental schema that still motivates the concept of self-understanding in *Being and Time*. Even in *Being and Time* the real question is not in what way being can be understood but in what way understanding *is* being, for the understanding of being represents the existential distinction of *Dasein*”.

¹⁹⁵ Thiselton, A C 1994. *The Two Horizons, New Testament Hermeneutics and Philosophical Description*. Grand Rapids: Eerdmans. Bladsy 15: “Even if, for the moment, we leave out of account the modern reader’s *historical* conditionedness, we are still faced with the undeniable fact that if a text is to be *understood* there must occur an engagement between two sets of horizons (to use Gadamer’s phrase), namely those of the ancient text and those of the modern reader or hearer. The hearer must be able to relate his own horizons to those of the text”.

¹⁹⁶ *Verstehen*: ek gebruik die Duitse woord om die hermeneutiese konsep van verstaan duidelik te onderskei van die algemene gebruik van die woord verstaan. *Verstehen* kan in die huidige studie nie gesien word as iets wat net ontdek moet word nie (‘n objek), maar eerder as ‘n proses; ‘n aktiwiteit (‘n werkwoord).

¹⁹⁷ Weber, M 1949. *The methodology of the social sciences*. New York: The Free Press.

¹⁹⁸ Weber, M 1922. *Religionssoziologie: Typen religiöser Vergemeinschaftung*, in *Wirtschaft und Gesellschaft*, Bladsye 245-381. Tübingen: J C B Mohr (Paul Siebeck).

¹⁹⁹ Weber, M 1916. *Die Wirtschaftsethik der Weltreligionen: Zwischenbetrachtung: Theorie der Stufen und Richtungen religiöser Weltablehnung*, in *Gesammelte Aufsätze zur Religionssoziologie I*, Bladsye 536-573. Tübingen: J C B Mohr.

2.4 BELANGRIKE VERTREKUNTE VIR HISTORIESE VERSTAAN

In ons studie van hierdie oneindige proses van historiese verstaan moet die volgende vertrekpunte in gedagte gehou word:

1. Wanneer ons praat van *Verstehen* moet ons eerstens vra **wat ons wil verstaan**. In ons spesifieke studie val die klem op 'n verstaan van die Ou Testament²⁰⁰. Ons wil die boek wat voor ons lê verstaan, maar nie net die woorde en die taal nie; ons wil die God agter die boek verstaan; ons wil die mense verstaan wat ons aantref in die boek. Ons wil iets verstaan van onself in verhouding tot hierdie God; ons wil weet watter toepaslikheid Hy vandag het vir ons moderne lewe; ons wil weet hoe die Ou Testament ons kan help om sin te maak uit die mengelmoes van 'n metropolitaanse wêreld. In dié proses gaan ons iets leer daarvan om onself as historiese wesens te verstaan; ons gaan leer wat dit is om *Verstehen* as sodanig te verstaan²⁰¹. Augustinus²⁰² het gesê *Verstehen* word eers werklik bereik wanneer dit wat verstaan word aan ander oorgedra kan word en in ons eie lewens toegepas kan word. *Verstehen* is 'n persoonlike aktiwiteit wat die totale mens in beslag neem.

2. Hoekom verwys ons in die titel na *Verstehen* as **histories bepaald**? Die antwoord op hierdie vraag is heel eenvoudig en sal duideliker word soos die studie ontwikkel. Wat hier aan die begin reeds besef moet word, is dat die mens deel uitmaak van die geskiedenis; ons is historiese wesens, en in ons studie van die Bybel probeer ons om historiese tekste uit die verlede te verstaan. Wat in die Ou Testament aangetref word, is 'n volk se verstaan van hulle verhouding met God, wat hulle in gebroke menslike

---

²⁰⁰ Alhoewel die bydraes van Gadamer meer algemeen filosofies van aard is, was Von Rad se arbeid gefokus op die Ou Testament. Hierdie proefskrif val ook in hierdie dissipline en daarom vorm die Ou Testament die kern van ons nadenke aangaande hermeneutiek.

²⁰¹ Blans, G H Y 1993, in Derkse, W F C M (red). *Verandert Waarheid? Reflecties over vorm en inhoud van het Waarheidsbegrip*. Kampen: Kok Agora. . Bladsye 73-74: "Bij Augustinus blijft de spanning tussen het eeuwige en het tijdelijke, tussen het blijvende en het veranderlijke bewaard in zijn gedachte over de dialoog".

²⁰² Fitzgerald, A D 1999. *Augustine through the ages: an encyclopedia*. Grand Rapids: Eerdmans. Bladsye 428–429: "The relation of speech is twofold, one in regard to the audience [= *doc. Chr. 4*], to whom speech signifies something, and the other in regard to the things [= *doc. Chr. 1*], about which the speaker intends to persuade the audience. So knowledge and speaking are in pragmatic context two sides of a coin and must not be separated if one wishes to comply with the social component of language...; as a member of the Christian community, understanding the Scripture always means to tell others as well, as it is done by Augustine himself, programmatically in *Confessions* 12 and 13".

taal probeer uitdruk het. Wat die Ou Testament aan ons voorsit is mense se interpretasies van reële ervaringe binne die horison van die geskiedenis, wat hulle in woorde omgesit het en wat oor 'n lang historiese tyd tot stand gekom het.

3. Deur bewus te word van die historiese invloed op hulle verstaan van God en sy handeling met die mens; deur te let op hoe hulle in die oorlewingsproses aanpassings maak en nuanseverskille aanbring; deur te let op interpretasies van die Ou Testament deur die geskiedenis heen help ons om tot verstaan te kom in die midde van ons eie historiese geworpenheid. *Verstehen* is histories bepaal²⁰³.

4. Is verstaan werklik 'n **proses** met 'n oop einde? Is daar nie metodes wat gevolg kan word om objektiewe, teleologiese²⁰⁴ antwoorde op te lewer oor die onderwerp van studie nie? Ons het reeds hierbo aangedui dat *Verstehen* 'n gekompliseerde proses is, wat nie buite die mens om kan plaasvind nie; sogenaamde objektiewe metodes, wat die mens uitsluit uit die verstaanproses, bestaan nie²⁰⁵ - die mens is altyd aktief betrokke by die proses. *Verstehen* is 'n interaktiewe proses waar die mens deur ervarings, spel, assimilasië en vergelyking tot nuwe insigte kom; hy raak betrokke in 'n dialoog met sy teks; hy kom te staan voor konstante uitdagings, wat sy eie voorverstaan en

---

²⁰³ Hutton, P H 1993. *History as an Art of Memory*. Hanover: University Press of New England. Bladsy 159: "Gadamer's argument casts the memory / history problem in a different light. Interpretation is always carried out from within the traditions in which we are immersed and confirms their authority. For this reason, there can be no escape from the bias that tradition bears. It is inherent in the life situations that we are given. The fact that we share the temporality of the existential condition with all humankind, however, does not enable us to transpose ourselves magically into past surroundings. The problem of memory from an historical perspective lies in the encounter with traditions that encircle our living memories. Therefore, Gadamer contends, we must let ourselves be addressed by tradition. 'Our historical consciousness is always filled with a variety of voices in which the echo of the past is heard. Only in the multifariousness of such voices does it exist: this constitutes the nature of tradition in which we want to share and to have part.' In the course of their inquiries, historians widen their horizons, but only by acknowledging that the past has horizons of its own. Tradition's authority lies in the context it provides for the historians' interpretation of that which is strange and alien in the past. Thereby it facilitates their search for deeper meanings. So conceived, historical understanding involves a 'fusion of horizons' of past and present, of the unfamiliar and the familiar, of tradition as it presents its conceptions for the historians' consideration and history as it integrates them into present understanding. The fusion of horizons itself effects a transformation of understanding, for it places the past within a different context".

²⁰⁴ *Teleologies*: ek gebruik die woord deurgaans met die spesifieke betekenis wat Hegel daaraan verleen het met sy idee van absolute, finale waarheid.

²⁰⁵ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method, 2nd rev ed*. New York: Continuum. Bladsy xx: "The understanding and the interpretation of texts is not merely a concern for science, but obviously belongs to human experience of the world in general. The hermeneutic phenomenon is basically not a problem of method at all. It is not concerned with a method of understanding by means of which texts are subjected to scientific investigation like all other objects of experience. It is not concerned primarily with amassing verified knowledge, such as would satisfy the methodological ideal of science – yet it too is concerned with knowledge and with truth".

voorveronderstellings soms tot in die fundamente skud. Hy moet die heel tyd nadink oor sy eie oortuigings en aanpassings maak waar nodig; met die aangepaste voorveronderstelling keer hy terug na die teks en lees dit weer. So gaan die interaktiewe verstaanproses voort waar die interpreteerder en die teks met mekaar in spel tree.

5. Hoekom noem ons dit 'n **oneindige** proses²⁰⁶? Ons deelname aan verstaan is 'n proses wat nie 'n definitiewe eindpunt het nie; dit is 'n pad wat die mens loop en solank hy bly leef, lei hierdie pad voor hom uit, die toekoms in. Verstaan kan nooit tot 'n *grand finalé* kom nie²⁰⁷. Die mens se historiese horison verander; die wêreld waarbinne hy leef verander; die teologie waarmee hy grootgeword het verander; en deur dit alles worstel hy deur die proses van verstaan: 'n proses wat soms dreig om die lewe uit die mens te wurg, maar wat telkens ook weer nuwe lewe blaas in sy soeke na verstaan. Dit is soos die kleuter wat uit sy skoene groei, en nuwe skoene moet kry. Baie skoene moet aangepas word voordat 'n paar opgespoor word wat *nét reg* is; net om later te besef dat ons ook daaruit gegroei het! Net so moet die mens in sy verstaan groei en hom telkens aanpas by die veranderende omstandighede waarin hy homself bevind; daar moet ruimte gelaat word vir *Verstehen* om te ontwikkel.

---

²⁰⁶ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method, 2nd rev ed.* New York: Continuum. Bladsye 293–294: “Nineteen-century hermeneutics theory often discussed the circular structure of understanding, but always within the framework of a formal relation between part and whole – or its subjective reflex, the intuitive anticipation of the whole and its subsequent articulation in the parts. According to this theory, the circular movement of understanding runs backward and forward along the text, and ceases when the text is perfectly understood. This view of understanding came to its logical culmination in Schleiermacher’s theory of the divinatory act, by means of which one places oneself entirely within the writer’s mind and from there resolve all that is strange and alien about the text. In contrast to this approach, Heidegger describes the circle in such a way that the understanding of the text remains permanently determined by the anticipatory movement of fore-understanding. The circle of whole and part is not dissolved in perfect understanding but, on the contrary, is most fully realized. The circle, then, is not formal in nature. It is neither subjective nor objective, but describes understanding as the interplay of the movement of tradition and the movement of the interpreter. The anticipation of meaning that governs our understanding of a text is not an act of subjectivity, but proceeds from the commonality that binds us to the tradition. But this commonality is constantly being formed in our relation to tradition. Tradition is not simply a permanent precondition; rather, we produce it ourselves inasmuch as we understand, participate in the evolution of tradition, and hence further determine it ourselves. Thus the circle of understanding is not a ‘methodological’ circle, but describes an element of the ontological structure of understanding”.

²⁰⁷ Gadamer, H-G (Ed) 1972. *Vérité et historicité.* Institut International de Philosophie entretiens de Heidelberg. La Haye: Martinus Nijhoff. Bladsy 79: “La connaissance est limitée, puisqu’il y a toujours des vérités essentielles qui restent en dehors de son horizon, et aucun principe de progrès historique ne me semble nous autoriser à soutenir, d’une façon *a priori*, qu’il y ait passage continu de l’inconnu au trésor sans pertes du connu”.

Verstaan as oneindige proses, gaan altyd voort – dit het 'n oop einde. Soos historiese omstandighede verander, word dit noodsaaklik dat ons verstaan ook verander; ons moet in nuwe situasies opnuut probeer sin maak uit die lewe. Daar is 'n wisselwerking aan die gang in hierdie proses: historiese veranderinge lei tot 'n groei in verstaan; maar verstaan kan ook aanleiding gee tot historiese ontwikkeling. Die oggend voor die Wright broers hulle eerste vlug suksesvol voltooi het, was dit nog onmoontlik vir die mens om te vlieg. Die normale mens op straat het nie die konsep van vlieg verstaan nie en was nie genoop om daaroor na te dink nie; om kennis hiervan te hê en dit te verstaan was nie belangrik vir die gewone man op straat nie. Twee broers het egter die kennis tot hulle beskikking verder ontwikkel en (doelbewus) bestudeer en tot 'n sekere verstaan gekom van aërodinamika wat die toekoms van reis verander het. Deur hulle verstaan en toepassing van hierdie wetenskap het hulle lugvaart moontlik gemaak. Die blote feit dat die mens nou kon vlieg van een plek na 'n ander, dwing die mens om na te dink oor lugvaart.

Net so met die verstaan van die Ou Testament: die moderne interpreteerder kyk na 'n teks uit die verlede wat iets vertel van God se handeling met sy volk. Deur histories sensitief te werk te gaan met die gegewens uit die verlede, maak hy verstaan moontlik vir vandag. 'n Goeie verstaan van die Ou Testament is egter nie net 'n aktiwiteit wat die verlede verlig nie, maar wat ook hoop gee vir die hede en die toekoms. 'n Goeie verstaan vandag maak die deure oop vir nuwe moontlikhede môre. Net soos Von Rad se *Traditionsgeschichte* en Gadamer se *Wirkungsgeschichte* ons sensitief maak vir die historiese aspek van verstaan, moet ons eie verstaan ook daarin gewortel wees. Elke mens is sy hele lewe lank deel van 'n historiese ontwikkelingsproses; net so is verstaan ook 'n proses wat histories ontvou.

As ons ooit tot 'n teleologiese eindpunt van *Verstehen* kon kom, sou ons as't ware verstaan besit het as objek. Ons sou kon sê ons *verstáán* – einde van die pad; ons het nou gearriveer; ons het ons eindbestemming bereik. Maar dit is nooit moontlik nie, want die individu verteenwoordig 'n klein greep uit die geheel van die geskiedenis; ons kry slegs 'n klein blik op die groter realiteit van historiese bestaan. Waar baie metodes poog om neutraal tot die geskiedenis te staan en 'n objektiewe interpretasies te maak van die

Ou Testament, wys die historiese proses ons op die noodsaak van ons eie subjektiewe, historiese arbeid in die verstaanproses. Ons is *déél* van die geskiedenis en deur onself uit die proses van verstaan te verwyder, ontnem ons die geskiedenis van 'n belangrike element van sy voortbestaan – onself!

As die geskiedenis reeds volledig afgespeel het en verby was, sou ons dalk daarna kon kyk as 'n voltooide proses, waarop ons kon kommentaar lewer. Maar nou is die geskiedenis nog nie klaar nie; die eindpunt is nog nie bereik nie! Ons maak deel uit van die historiese proses wat dag na dag ontvou. Ons aktiewe deelname aan verstaan dra by tot die voortgang van die geskiedenis. Ons vind onself in die midde van 'n groeiende proses: ons kan terugkyk op 'n gedeelte van die geskiedenis wat reeds afgespeel het; ons kan kyk na die deel van die geskiedenis wat deel uitmaak van ons eie onmiddellike horison; maar ons kan ook met afwagting kyk na die deel wat nog voorlê. Hierdie oop toekoms van die geskiedenis is wat die proses aan die gang hou. En die beste manier vir ons vandag om deel te neem aan die proses, is om die historiese proses uit die verlede voort te sit.

Die proses gaan oneindig voort tot die mens se dood, en dan... dan gaan die proses maar steeds voort: in nuwe mense wat in nuwe situasies nadink oor die betekenis van alles. Hierin lê die mens se nietigheid; in die vlietende oomblik wat hy gegun word om op hierdie aarde te bestaan; in die onbeduidende klein bydrae wat hy kan maak tot verstaan. Die bogenoemde druk die mens weg van enige moontlikheid van objektiewe, teleologiese verstaan. Absolute verstaan van 'n onderwerp is 'n lugkasteel wat nie bestaan nie. Daarom is dit belangrik om voortdurend met verstaan te eksperimenteer. *Verstehen* is 'n spel²⁰⁸, 'n ervaring²⁰⁹, 'n proses van groei – nie net groei van verstaan nie, maar ook 'n groei van onself. In die kerk-wêreld word baie klem geplaas op eenduidigheid en die algemeenaanvaarding; tradisies word oorgedra en verdedig; lidmate word toegelaat tot kerke op grond van hulle aanvaarding en onderskrywing van leerstellinge²¹⁰. Die gevolg is dikwels dat *waarheid* gereduseer word tot 'n objektiewe,

²⁰⁸ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method, 2nd rev ed.* New York: Continuum. Bladsye 102-10.

²⁰⁹ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method, 2nd rev ed.* New York: Continuum. Bladsye 341-355.

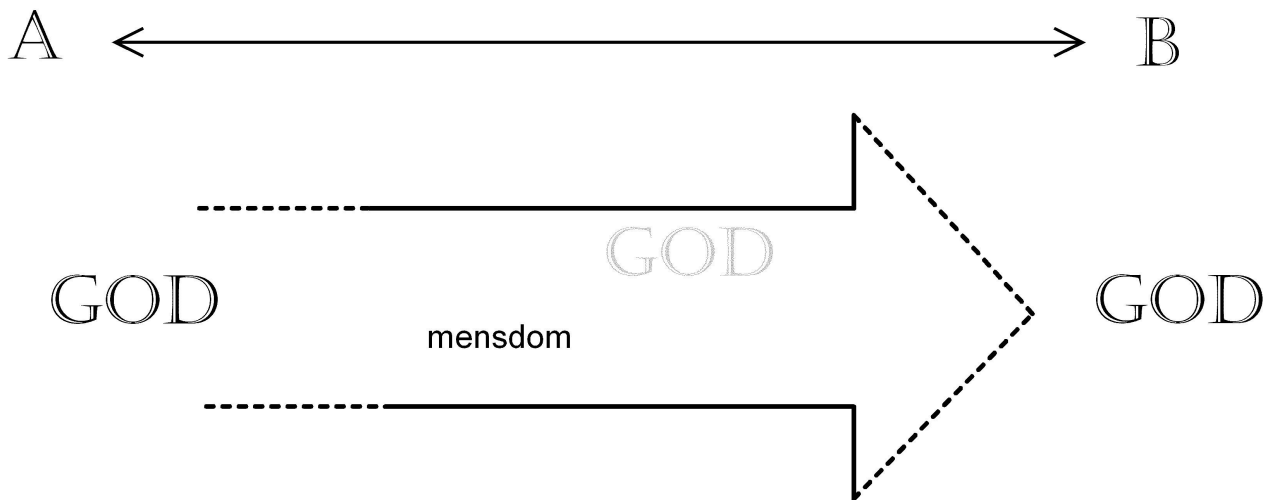
²¹⁰ <http://www.ngkerk.org.za/abid/ampTelikestukke.asp?page=5> Kyk na die dokument getiteld "*Belydenis van geloof*", onder die hoof: "*Formuliere*".

afgeronde objek. Die probleem hiermee is dat ons nie geredelik kan aanvaar dat 'n groep uiteenlopende individue, van verskillende agtergronde en opvoedingsvlakke, altyd oor dieselfde sake sal saamstem nie. Meer nog: dit reduseer die leer van die Skrif tot 'n tipe Hegeliaanse teleologiese waarheid – 'n absolute, altyd-geldende waarheid vir alle tye en mense.

In die interaksie wat plaasvind tussen individue wat deelneem aan die historiese proses van *Verstehen*, vind 'n wedersydse stimulasie plaas, waar hulle gesamentlik tot 'n redelike konsensus kom aangaande verstaan. Sodra hulle egter hierdie verstaan wil legitimeer en as dogma uitvaardig, maak hulle die proses van verstaan dood en verloor *Verstehen* iets van sy relevansie. 'n Baie belangrike bestanddeel vir die voortbestaan van *Verstehen*, is juis die proses karakter daarvan.

2.5 'N MODEL VIR VERSTAAN

Die oneindige proses van historiese verstaan kan met die volgende basiese skema uitgebeeld word:

Figuur 1

In die skema stel die pyl die geskiedenis voor. Let daarop dat hierdie pyl nie geslote eindpunte het nie, omdat ons nie die definitiewe begin of einde van die geskiedenis ken nie. Vanuit ons ervaring in die hede, kan ons terugkyk oor 'n gedeelte van die

geskiedenis wat reeds afgespeel het, maar kan ons ook vooruitkyk na die geskiedenis wat die toekoms inbeweeg. Die pyl is die historiese konteks waarbinne die mensdom bestaan en versinnebeeld die sfeer van sy historiese ervaring.

As ewige wese word God nie deur tyd en ruimte beperk nie en bestaan Hy dus reeds voor die geskiedenis en sal Hy na afloop van die geskiedenis bly voortbestaan; God is nie van die geskiedenis afhanklik vir sy bestaan nie. Die skema stel God dan voor as teenwoordig buite die geskiedenis om (beide voor en ná die historiese werklikheid), maar ook teenwoordig in die geskiedenis. Die lyn A --- B druk God se ewige bestaansrealiteit uit teenoor die mens se historiese gebondenheid; sy historiese beperktheid.

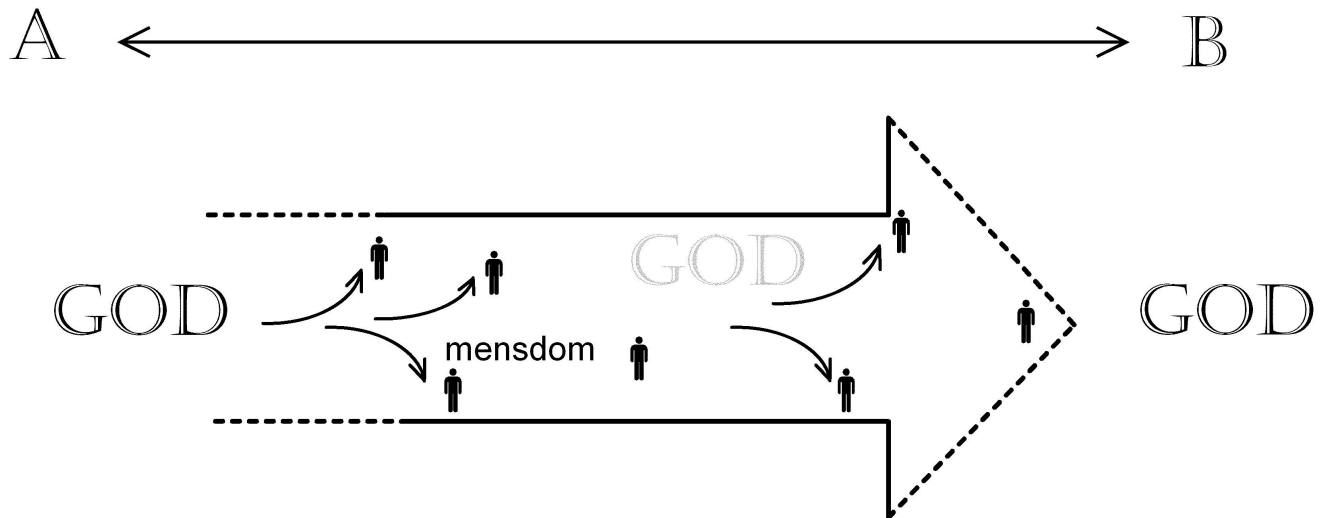
Wanneer ons nadink oor *Verstehen*, moet hierdie basiese model in gedagte gehou word. Die ewige God is deurentyd besig om te kommunikeer met die verganklike mens. Vanuit die historiese beperktheid van die mens interpreteer hy dan volgens sy eie verstaanshorison wat om hom aangaan. Deur ervaring en assimilasielê hy verbande tussen nuwe en bekende gebeure, om sodoende die stimuli te verstaan waarmee hy gekonfronteer word. In elke ervaringsituasie groei die mens se kennis en verstaan as proses van 'n altyd-groter-wordende spiraal.

Hierdie groeiende verstaanproses is histories bepaald; sogenaamde absolute of objektiewe waarheid en feite - wat los staan van die geskiedenis - bestaan nie as sodanig nie; alles word beïnvloed deur die historiese bepaaldheid van die mens. Elke gelowige bestaan binne hierdie historiese realiteit en ervaar iets van God; dit is 'n verstaan wat in die sfeer van die geskiedenis afspeel en elke individu word beïnvloed deur sy eie bestaanshorison. Of die mens enigsins verstaan, hang af van sy deelname aan die verstaanproses; *hý* moet verstaan²¹¹. Deur aktiewe deelname aan, en betrokkenheid by verstaan, word dit duidelik dat *Verstehen* gesien moet word as 'n werkwoord, en nie as 'n naamwoord nie; as historiese wese verstaan die mens; dit

---

²¹¹ West, D 1988. *An Introduction to Continental Philosophy*. Cambridge: Polity. Bladsy 278: "Understanding is always inevitably for a subject as much as it is of some object; and it is inevitable that 'in such knowledge the knower's own being comes into play.' Recognizing this subjective pole of understanding means acknowledging that even mutual understanding *within* a particular cultural horizon can never be taken for granted".

bepaal sy wese²¹² – dit is 'n aktiewe proses waaraan hy deelneem; dit is iets wat hy dóén:

Figuur 2

Dit is dus duidelik in die bostaande skema dat elke individu bestaan binne die sfeer van die historiese; dit is die enigste verhoog waarop die bestaan van die mens kan afspeel; hy is 'n histories bepaalde wese, en maak deel uit van die totale prentjie van die geskiedenis. Soos elke klein deeltjie van 'n legkaart, maak die individu deel uit van 'n groter prentjie. 'n Mens sou die verstaanproses kon sien as 'n spiraal, waarvolgens die mens se verstaan voortdurend groei:

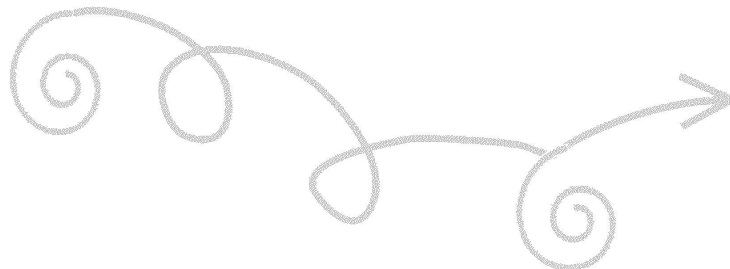

Dit is waar dat daar dinamika bestaan in 'n spiraalbeweging: daar is 'n altyd-groterwordende sirkulêre groei aan die gang. Die enigste probleem is dat hierdie sirkulêre dinamika nie liniêre voortgang bevorder nie, maar om 'n senterpunt bly ronddraai; daar is iets staties in die spiraal: dit is asof die ontwikkeling op een plek

²¹² Vandenbulcke, J. 1973. *Hans-Georg Gadamer: Een Filosofie van het Interpreteeren*. Brugge: Orion. Bladsy 108: "De mens is het wezen dat verstaat. Verstaan is voor de mens niet een eigenschap naast andere. Het is zijn fundamentele zinswijze, die al zijn menselijke handelingen en uitingen op een eigen en diepe wijze kenmerkt".

geskied; daar is groei, maar nie vooruitgang nie; dit is asof die mens op een plek bly bestaan en daar, in die spesifieke situasie, meer-en-meer leer. Elke brokkie inligting wat hy verkry, word bygevoeg by die vorige asof dit 'n versameling is van inligting, wat op die ou einde 'n groter verstaan uitmaak. Ons weet uit ons eie ervaring dat dit nie waar is nie: die mens is deel van die geskiedenis, en die geskiedenis beweeg altyd vorentoe, die toekoms in.

In sy verstaanproses is dit nie altyd dieselfde impulse en dieselfde omstandighede wat op hom inwerk nie; sy horison is dinamies en verander gedurig. Hierdie verandering vind plaas as gevolg van 'n wisselwerking tussen sy omstandighede, sy verstaan, en sy reaksies in unieke lewensituasies. 'n Model wat individuele verstaan beter beskryf is een van siklusse van dinamiese groei:

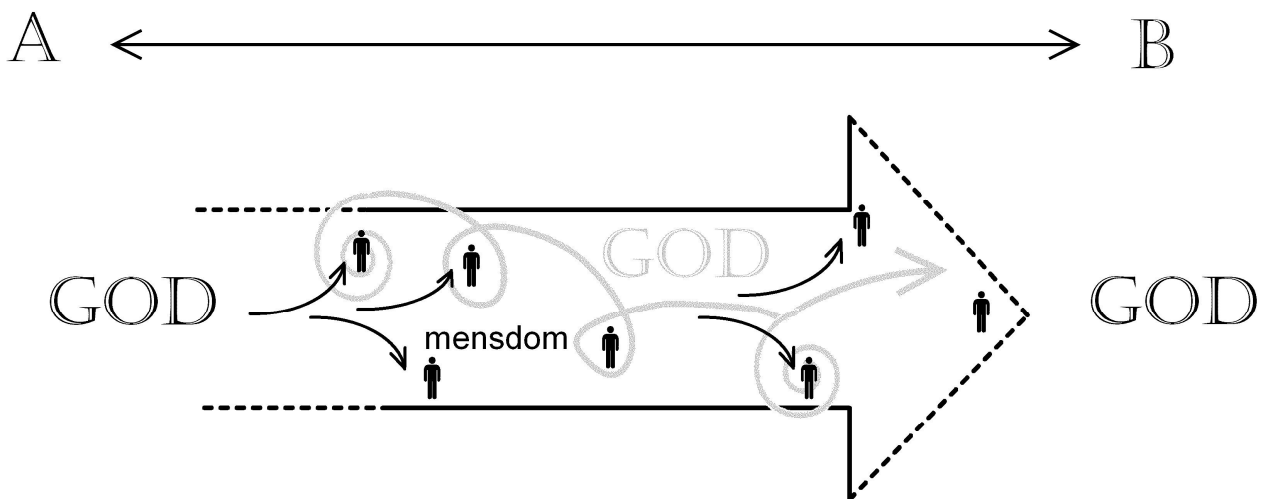

Volgens hierdie model is daar voortbeweging in die mens se verstaanshandeling. As dinamiese wese, wat altyd besig is om te groei, groei sy verstaan dinamies saam met hom. Die speelveld waarbinne hierdie verstaan plaasvind, is die totale prentjie van die geskiedenis. Wat vooraf in die geskiedenis gebeur het, is belangrik, want dit help die mens om te verstaan; hy kan kyk na dit wat reeds was en hoe mense daarop reageer het. Die verstaan van andere, en die tradisies wat hulle opgebou het, help die individu om sin te maak in sy eie situasie.

Tradisies word soms voorgehou as klinkklare vaste vorme, wat absoluut aanvaar moet word en toegepas moet word, ongeag die historiese konteks. So gebruik sommige kerke dan nog Latyn in die kultus, terwyl daar lidmate is wat geensins die taal verstaan nie! Die tradisie is hier dan 'n vorm wat betekenis verloor het. Eers wanneer die individu in hierdie situasie 'n kontemporêre toepassing maak van die tradisie, kan die ervaring vir

hom betekenisvol word; dit is nie genoeg om bloot Latyn aan te leer sodat die woorde wat gespreek word verstaan word nie; die ervaring self moet sin maak vir die mens in sy konteks.

Twee horisonne moet hier met mekaar in dialoog tree en tot 'n nuwe, voller, verstaan lei. *Verstehen* impliseer dan altyd verandering – uitbreiding – groei; dit mag wees dat die tradisie wat herinterpreteer word die verandering ondergaan; dit mag wees dat die mens sy vorige opinie verander, en dat sy verstaan van die tradisie dan as sodanig verander. Hierdie verandering impliseer nie 'n verwerping van wat voorheen dáár was nie, maar eerder 'n nuwe manier om daarna te kyk. As ons dit nou byvoeg by die vorige skema, lyk dit soos volg:

Die mens se suksesvolle voortbestaan is gegrond daarop dat hy deurentyd assosiasies en vergelykings maak. Die kind leer om nie aan die warm stoofplaat te raak nie omdat hy dit uit 'n vorige negatiewe ervaring geleer het; net so leer die mens deur 'n konstante proses om alle impulse te meet aan bestaande kennis en ervaringe; deur hierdie assosiasie groei *Verstehen*. Van die eerste oomblikke van die mens se bestaan af is hy 'n verhoudingswese, wat afhanklik is van ander mense; hulle voed hom en klee hom, en vir die eerste fase van sy lewe kan hy nie sonder hulle oorleef nie. Hy lag wanneer hulle lag; hy eet wat hulle eet; hy glo wat hulle glo – alles die vrug van nabootsing en

assimilasie. In 'n mindere of meerdere mate word die familie- en tradisiewaardes afgedwing op die persoon; hy moet inpas by die *status quo*; hoe meer hy in die vorm van die familietradisies ingedwing word, hoe minder vryheid het hy tot self-verstaan. Hy word bloot die voortsetting van andere se oortuigings.

Die dag wanneer hy egter hierdie *status quo* begin bevraagteken en agterkom dat die ideologie wat aan hom oorgedra is, nie sin maak in sy eie historiese realiteit nie, tref hy homself aan in 'n krisissituasie. Hy weet nie meer wat om te glo nie; kan hy nog vashou aan die *Verstehen* waartoe hy gelei is in die verlede? Dit maak dan skielik nie meer sin nie; wat nou gemaak? Hierdie krisissituasie is baie vrugbare teelaarde wat verstaan stimuleer. *Verstehen* word nou iets persoonlik; die persoon se unieke, persoonlike horison daag hom uit tot 'n nuwe vlak van nadenke en speel dus 'n baie belangrike rol in sy proses van verstaan.

Met die interpretasie van die Ou Testament probeer die moderne leser om die Ou Testament te verstaan. Die proses behels meer as net 'n verstaan van wat die teks beteken *hét*; dit behels ook wat dit *nóú* beteken.²¹³ Om verstaan te vermag probeer hy deur inlewing om iets te begryp van die ontstaansgeskiedenis en die omstandighede waarbinne gebeure uit die verlede afgespeel het. Schleiermacher se aanname dat ons vandag die teks beter kan verstaan as wat die oorspronklike skrywer dit self verstaan het, het waarde tot 'n groot mate²¹⁴. Waar die oorspronklike skrywer vanuit sy konteks geskryf het, vir sy konteks, staan ons nou eeue later en kyk terug. Ons het 'n groter prentjie van die geskiedenis as wat die oorspronklike skrywer of lesers gehad het. Ons het die historiese interpretasies en tradisies uit die verlede om ons te help met ons verstaan. Dit waarop die Bybelskrywer met afwagting gewag het, en wat hy voorspel

---

²¹³ Dockery, D S 2000. *Biblical interpretation then and now: contemporary hermeneutics in the light of the early Church*. Grand Rapids: Baker Books. Bladsye 168-169: "The reader's task is not to determine the author's meaning when the text was penned, but to understand what the text says to the present reader".

²¹⁴ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method*, (2nd rev ed). New York: Continuum. Bladsy 191: "From these statements, which are found in Schleiermacher himself, it follows that identifying with the original reader is not a preliminary operation that can be detached from the actual effort of understanding, which Schleiermacher sees as identifying with the writer. Let us examine more closely what Schleiermacher means by identification, for of course it cannot mean mere equation. Production and reproduction remain essentially distinct operations. Thus Schleiermacher asserts that the aim is to *understand a write better than he understood himself*, a formula that has been repeated even since; and in its changing interpretation the whole history of modern hermeneutics can be read...What it means for Schleiermacher is clear. He sees the act of understanding as the reconstruction of the production. This inevitably renders many things conscious of which the writer may be unconscious".

het, het toe gebeur en ons weet daarvan. Dit plaas ons in 'n baie gunstige posisie om 'n teks te verstaan – selfs beter as wat die skrywer dit verstaan het.

Die moderne leser wil dus meer verstaan van die ontstaan van 'n teks, maar hy doen dit nie apaties nie; dit is vir hom 'n persoonlike proses, waar hy 'n skeppende rol speel in die herkonstruering van gebeure – dit is wat die verlede in die hede inbring; dit is wat hom help om te verstaan wat die teks nou beteken en nie net wat dit tóé beteken het nie.

Maar wat van die afstand wat die moderne leser skei van die tyd waarin die teks ontstaan het? Kan hierdie kloof oorbrug word? Dit is waar dat daar 'n afstand is wat ons skei van tekste uit die verlede; 'n groot kloof wat die verlede iets vreemd maak. Ons kan tereg vra of ons vandag nog toegang tot die Ou Testament het? Sekerlik het ons sekere historiese feite tot ons beskikking; ons weet baie van die Ou Testament; ons weet baie van individue wat ons in die Ou Testament aantref. Maar om hierdie antieke boek vanuit ons eie historiese horison te verstaan – is dit moontlik? Die tussentyd wat lê tussen ons en die teks kom voor soos 'n gapende, aaklige afgrond, wat nie oorbrug kan word nie. Von Rad merk ten regte op dat wanneer ons met tekste uit die verlede te make het, ons soms met baie enge leidrade moet werk na 'n punt van verstaan²¹⁵.

Schleiermacher het met behulp van sy onderskeid tussen grammatiese ondersoek en psigologiese ondersoek hierdie kloof probeer oorbrug²¹⁶. Die grammatiese reëls van taal en die woordeboek definisies van woorde was nie vir hom die enigste hulpmiddel tot verstaan nie; hy het ook nagedink oor hoe die outeur woorde en sinne gebruik het om te kommunikeer; wat wou die outeur hiermee vir ons sê²¹⁷? Schleiermacher wys daarop dat verstaan verder bemoeilik word deur die feit dat elke individu sy materiaal

---

²¹⁵ Von Rad, G 1967. *Old Testament Theology, Vol 1*. New York: Harper & Row. Bladsy 108: "Historical investigation searches for a critically assured minimum – the kerygmatic picture tends towards a theological maximum".

²¹⁶ Mariña, J 2005. *The Cambridge Companion to Friedrich Schleiermacher*. Cambridge: Cambridge University Press. Bladsye 74-75.

²¹⁷ Mariña, J 2005. *The Cambridge Companion to Friedrich Schleiermacher*. Cambridge: Cambridge University Press. Bladsy 81: "The crucial factor is therefore the way in which we interpret how a term is used, and this depends upon the context of life in which it is employed, thus on a holism where no concept can be determined in isolation from other concepts".

kommunikeer op 'n ander manier – selfs al mag hy van dieselfde uiterlike vorme gebruik maak as ander. Dit is juis waarom interpretasie nodig is²¹⁸.

Vir Schleiermacher was hermeneutiek die soeke na die spesifieke bedoeling wat agter 'n individu se uitsprake gelê het in die konteks waarbinne hy hierdie uitsprake gemaak het. Schleiermacher wou met behulp van inlewing en gevoel probeer om te verstaan wat die outeur gekommunikeer het²¹⁹. Die interpreteerder moet waag en tot 'n sekere mate raai wat die outeur probeer het om te kommunikeer²²⁰. Misverstand was altyd vir Schleiermacher 'n moontlikheid omdat ons nooit seker kan wees dat ons beide die grammatiese en die psigologiese aspekte van die outeur se kommunikasie ten volle verstaan nie²²¹.

In teenstelling met bogenoemde bring Gadamer die verliggende idee na vore dat alles tog nie verlore is nie; die kloof tussen ons en die verlede hoef nie 'n bedreiging in te hou nie. In hierdie kloof lê daar juis hoop, want die historiese herinterpretasie wat daarin opgesluit lê, hou die sleutel in vir verstaan. Hiermee saam lewe ons almal met sekere voorveronderstellings: idees wat oor tyd gestalte aangeneem het. Wanneer ons ons wend tot die teks maak hierdie voorveronderstellings die deur oop tot verstaan. Deur vrugbare voorveronderstellinge te kultiveer en andere, wat verstaan verhinder, te elimineer, maak ons vordering op die pad van verstaan. Inligting word verpersoonlik en 'n versmelting van horisonne vind plaas. Kyk na die finale skema wat volg:

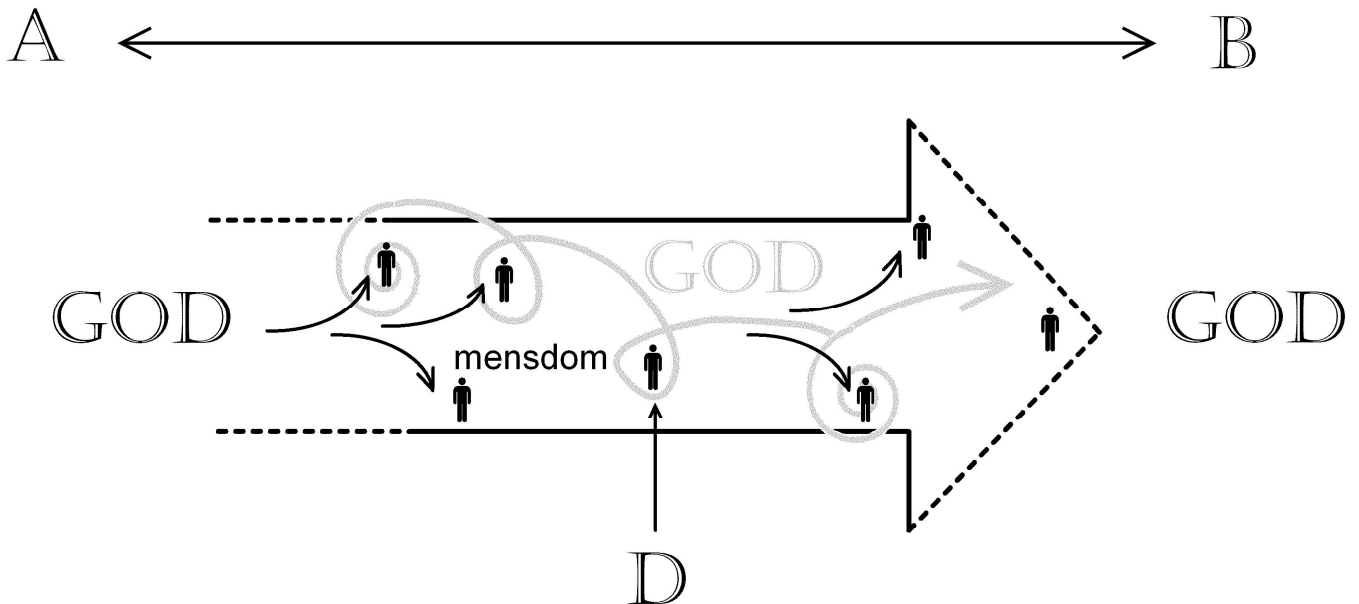
---

²¹⁸ Schleiermacher, F & Bowie, A (eds) 1998. *Schleiermacher: Hermeneutics and Criticism: And Other Writings (Cambridge Texts in the History of Philosophy)*. Cambridge: Cambridge University Press. Bladsy 5: “. . . hermeneutics can be regarded as a name which is not yet fixed in a scientific manner: a) the art of presenting one's thoughts correctly, b) the art of communicating someone else's utterance to a third person, c) the art of understanding another person's utterance correctly. The scientific concept refers to the third of these as the mediator between the first and the second”.

²¹⁹ Mariña, J 2005. *The Cambridge Companion to Friedrich Schleiermacher*. Cambridge: Cambridge University Press. Bladsy 75: “If one is to believe most accounts of his work on hermeneutics, Schleiermacher belongs solidly in the intentional camp, regarding interpretation as the emphatic attempt to “feel one's way” into the mind of an author to understand their text”.

²²⁰ Mariña, J 2005. *The Cambridge Companion to Friedrich Schleiermacher*. Cambridge: Cambridge University Press. Bladsy 86. Schleiermacher wys daarop dat kinders taal aanleer deur te raai. Aanvanklik ken hulle geen taal nie, en kan hulle nie redeneer nie, omdat 'n mens taal nodig het om te kan redeneer. Omdat hulle nog nie enige taal ken nie, het hulle nie die vermoë het om woorde met mekaar te vergelyk nie. Hierdie dilemma word dan oorkom in die feit dat hulle raai wat iets beteken op grond van die omstandighede waarbinne dit geuiter is: “The accusation on reliance on empathy is generally linked to Schleiermacher's claim that “divination” is a necessary part of understanding”.

²²¹ Mariña, J 2005. *The Cambridge Companion to Friedrich Schleiermacher*. Cambridge: Cambridge University Press. Bladsy 87.

Die moderne interpreteerder bevind homself by punt D in die skema. Hy is deel van die geskiedenis en ken geen ander bestaansrealiteit nie. Hy is bewus van God en van God se openbaring aan die mens; hy is bewus van die Woord van God en die inligting wat daarin vervat is; hy is bewus van die historiese afstand en die *pastness of the past*²²². Om egter sinvol te kan interpreteer, moet hy meer as net dit weet: hy moet ook weet dat hyself deel is van die geskiedenis; hy moet beseef dat daar hulp te vinde is in die herhalende historiese herinterpretasie wat oor die eeue heen plaasgevind het; hy moet bewus word van sy eie vooroordele en hoe dit verstaan kan aanhelp of verhinder; hy moet van sy eie horison bewus wees en toelaat dat dit versmelt met die historiese horison van die teks. Gadamer praat van 'n versmelting van horisonne: 'n versmelting tussen die horison van die verlede en ons eie. En tog stel hy dit duidelik dat hierdie horisonne nie bestaan as geïsoleerde, afsonderlike entiteite wat vreemd aan mekaar is nie. Wanneer die interpreteerder die horison van die verlede betree, bevind hy hom nie op totaal onbekende grond nie; omdat elke mens se horison histories bepaald is, is daar een groot omvattende horison waarvan ons almal deel is: die geskiedenis self²²³.

²²² Thiselton, A C 1993. *The Two Horizons: New Testament Hermeneutics and Philosophical Description*. Grand Rapids: Eerdmans. Bladsye 53–63.

²²³ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method, 2nd rev ed.* New York: Continuum. Bladsy 303: "When our historical consciousness transposes itself into historical horizons, this does not entail passing into alien worlds unconnected in any way with our own; instead, they together constitute the one great horizon that moves from within and that, beyond the frontiers of the present, embraces the historical depths of our self-consciousness. Everything contained in historical consciousness is in fact embraced by a single historical horizon".

Die interpreteerder se taak lê daarin dat hy die verskillende historiese uitdrukkings van hierdie horison met mekaar in dialoog moet bring. So is die versmelting van horisonne nie 'n skepping van 'n nuwe horison nie; dit is eerder 'n proses waar die breër historiese horison geopenbaar en ontdek word; dit is 'n voortgaande historiese realiteit waaraan die ganse mensdom deel het.

Die mens se verstaan is dus 'n aktiewe proses waaraan hy deelneem; herinterpretasie en historiese bewuswording is alles deel van die voortdurende proses van historiese herinterpretasie. Eers wanneer hierdie historiese bewustheid en afhanklikheid van die mens beseef word, kan hy werklik begin verstaan. Daarom kan verstaan nooit as 'n eksterne handeling gesien word, waar die mens iets *buite* homself ontdek en leer ken nie; verstaan is 'n innerlik-menslike proses, wat noodsaaklik is vir die mens se ontwikkeling en voortbestaan. Descartes het gesê: “*Je pense, donc je suis*”²²⁴.” Met hierdie stelling wou hy aantoon dat die blote feit dat iemand kan nadink of hyself bestaan of nie, genoeg bewys is dat hy wel bestaan, omdat iemand (die denker self) besig is om te dink – dan moet hy mos bestaan!

Ek sou graag sy stelling van toepassing wou maak op die huidige studie; nie om aan te toon dat denke 'n bewys is van die mens se bestaan nie, maar om aan te toon dat die mens 'n denkende wese is, en op geen ander manier kan bestaan as om juis denkend met die realiteit van die lewe om te gaan nie. Die mens as denkende wese, bestaán: sonder denke, redenasies, interpretasies, persoonlike ervarings en assimilasies, kan die mens nie voortbestaan nie. In sy nadenke – in sy verstaan – is sy bestaan gegrondves.

Die geheim van 'n vol en suksesvolle lewe lê opgesluit in die mens se vermoë om te dink; sy vermoë om te verstaan; sy vermoë om toepassings te maak en te herinterpreteer. So verstaan hy nie net die lewe en wat om hom aangaan nie; hy verstaan homself ook in die proses²²⁵.

---

²²⁴ Descartes, R. 2002. *Discours de la méthode*. Paris : J. Vrin. Bladsy 300 : “Le premier principe de sa philosophie est: Je pense, donc je suis. Il n'est pas plus certain que tant d'autres, comme celui-ci: je respire, donc je suis; ou cet autre toute action présuppose l'existence”.

²²⁵ Malpas, J, Arnsward, U & Kertscher, J. 2002. *Gadamer's century: essays in honor of Hans-Georg Gadamer*. Cambridge: The MIT Press. Bladsy 77: “For Gadamer, to understand a text *is* to be able to explicate it *and thus* to apply it to oneself in one's particular historical situation”.

In die finale skema hierbo, het ons verwys na die mens wat homself bevind by punt D. As sodanig is hy deel van die historiese geheel; as hy homself wil isoleer van die breër konteks van die geskiedenis, sal hy faal om te verstaan; as hy probeer om na homself te kyk sonder om sy eie horison – sy vooroordele of enige ander invloede – in ag te neem, sal hy 'n wanindruk kry van wie hy is. Net so met die Ou-Testamentiese teks: deur dit op 'n wyse te probeer bestudeer waar die klem val op wat *wás* en wat die teks beteken *hét*, faal die interpreteerder om te verstaan wat die teks vandag vir hom wil sê; hy faal om hoegenaamd enige betekenis te vind, want hy isoleer die Ou-Testamentiese teks van die storie. Net so is elke individu deel van die universele historiese horison waarvan die ganse mensdom deel uitmaak; om homself te verwyder uit die geheel van die historiese, ontnem hy homself van die moontlikheid tot dieper verstaan. Deur op 'n kunsmatige manier geïsoleerde horisonne te skep, wat afsonderlik bestudeer word, gee aanleiding tot 'n groter moontlikheid tot misverstande en wantoepassing van die teks in ons eie konteks. Die goue draad van die geskiedenis, wat alle mens uit alle eeue saambind, maak *Verstehen* moontlik.

2.6 TRADITIONSGESCHICHTE

Von Rad het hierdie proses van historiese herinterpretasie probeer verduidelik met behulp van die *Credo*²²⁶. Die *Credo* wat hy geïdentifiseer het, word telkens in die Ou Testament geïnterpreteer in nuwe kontekste, en dit is merkwaardig hoe dieselfde *Credo* telkens anders toegepas word; elke geslag kyk na die belydenis wat uit die verlede oorgedra word en vra nuwe vrae oor hierdie belydenis; hulle nadenke en persoonlike deelname aan die verstaanproses help hulle dan om 'n toepaslike interpretasie te vind vir hulle unieke situasie²²⁷.

---

²²⁶ Rofé, A 1999. *Introduction to the Composition of the Pentateuch*. Sheffield: Sheffield Academic Press. Bladsye 95-96: "Von Rad hypothesized that the source of the literary form of the Hexateuch (the Pentateuch and the book of Joshua) lay in the ancient Israelite cult. There, in the confessions of believers, or the declarations of sanctuary functionaries, the history of Israel was surveyed from the promise to the Patriarchs, through the descent into Egypt, the Exodus, the journey in the wilderness, and possession of the land".

²²⁷ Rofé, A 1999. *Introduction to the Composition of the Pentateuch*. Sheffield: Sheffield Academic Press. Bladsy 96: "The unwary reader, who reaches Deut. 26:5-10 after having read most of the Pentateuch, thinks that these verses are a summary of the familiar story. Von Rad's hypothesis turns matters on their head, however. Rather than a summary, we have here, in its situation in the communal life of the Israelite cult, the first, oral kernel, which was later developed into a comprehensive and detailed story by J and by the other authors of the Pentateuch who followed him".

Von Rad se studie van die tradisiegeskiedenis maak hom bewus van die invloed wat die mens se horison het op sy vermoë tot verstaan; deur deel te neem aan die proses van verstaan en deur persoonlike vrae te vra wat tyd- en situasiegebonde is, interpreteer die mens dit wat voor hom lê op so 'n wyse dat dit vir *hóm* betekenis het. Daar is dus 'n konstante proses aan die gang in *Verstehen* as *gebeure*. Hierdie proses is dinamies en word histories bepaal; elke mens moet dit verinnerlik en toepas. Wanneer ons Von Rad se spore deur die Ou Testament volg, kom dit voor asof verstaan en interpretasie twee kante van dieselfde muntstuk is: deur 'n teks te interpreteer binne ons eie horison en met behulp van ons eie vooroordele en voorkennis, begin ons verstaan wat die teks wil oordra. Weereens: verstaan is nie iets wat buite die mens om gebeur nie; hy maak deel uit van die proses en die proses is afhanklik van hom. Die blote feit dat daar groei en ontwikkeling is in die *Traditionsgeschichte*, wys reeds daarop dat verstaan 'n voortdurende historiese proses is, waaraan die interpreteerder deelneem²²⁸.

Von Rad kyk na die finale literêre produk voor hom en werk dan terug na die eenvoudige grond-belydenisse wat hy daarin identifiseer. Sy doel hiermee was om vas te stel hoe 'n tradisie tot stand gekom het en hoekom. Deur 'n vergelyking te maak tussen die eindproduk en die oorspronklike belydenis kom hy tot verstaan van die ontwikkelingsproses waardeur 'n tradisie gegaan het. Hy vind hierin die persoonlike bydraes wat individue gemaak het in hulle eie verstaan en interpretasie. Dit dien as bousteen vir ons eie verstaan van die teks²²⁹.

2.7 WIRKUNGSGESCHICHTE

Gadamer doen dieselfde in sy *Wirkungsgeschichte*: die historiese werking van verstaan kom aan die lig; die historiese proses van herinterpretasie, en die betekenis daarvan vir ons, word duidelik. Die bewuswees van die *Wirkungsgeschichte* en die vrug daarvan, help ons vandag in ons eie toepassing van verstaan.

---

²²⁸ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method, 2nd rev ed.* New York: Continuum. Bladsye 305-306.

²²⁹ Ska, J-L 2006. *Introduction to Reading the Pentateuch.* Indiana: Eisenbrauns. Bladsy 118: "Von Rad's most important theses concern the origin of the Hexateuch and the figure of the Yahwist. Like the other representatives of this same school, von Rad wanted to find the most authentic moments of a tradition, and he connected these with the origins".

Die mens se bestaan is histories bepaald; hy verstaan in historiese terme; dit is normaal menslik om toepassings te maak en tekste te interpreteer in die lig van ons eie historiese horison²³⁰. Dít is nie 'n vrywillige opsie wat die mens kan kies as een van die moontlike maniere van interpretasie nie. Nee, dit is hoe die mens se psige werk; hy neem persoonlik deel aan die dinamiese, historiese proses van verstaan.²³¹ Daarom is Gadamer se werk nie 'n openbaring van 'n nuwe insig vir hermeneutiek nie, maar eerder 'n herontdekking van die mens se innerlike vermoë tot verstaan; 'n verstaan wat histories gedrewe is. Onthou dat Gadamer ons nie 'n metode wil gee vir verstaan nie – hy wil slegs verduidelik hoe *Verstehen* werk²³².

In beide von Rad en Gadamer se bydraes kom 'n baie belangrike beginsel na vore; daar is een ding wat *Traditionsgeschichte* en *Wirkungsgeschichte* in gemeen het: die grondbeginsel van verstaan lê opgesluit in die historiese interpretasieproses wat deur mense in spesifieke, reële situasies beoefen word. Dit is die mens se *dáárwees* wat verstaan fasiliteer; die realiteit van ons *Dasein*, wat ons geworpenheid in die historiese beklemtoon, en wat ons deelname aan hierdie historiese proses regverdig. Verstaan is 'n voortdurende proses van deelname, waar die interpreteerder deur historiese studie bewustelik tot verstaan kom van die waarheid wat relevant is vir hom en sy tyd.

---

²³⁰ Grondin, J 1994. *Introduction to philosophical hermeneutics*. London: Yale University Press. Bladsy 113: "Since the nineteenth century, history of effect or influence has referred to the study of a given work's interpretation – that is, the history of its perception. Such study has shown that works call forth different interpretations at different times, and must do so. We can say, then, that developing a consciousness of historical effect parallels becoming aware of one's own hermeneutic situation and the productivity of temporal distance. By historical effected consciousness, however, Gadamer means something much more basic. For him it has the status of a "principle" from which virtually his whole hermeneutics can be deduced...the principle of effective history expresses the mandate that one's own situatedness be raised to consciousness in order to "monitor" the way it deals with texts or traditions. This is the interpretation of one's own fore-understanding ...".

²³¹ Weinsheimer, J C 1985. *Gadamer's Hermeneutics: A Reading of Truth and Method*. London: Yale University Press. Bladsy 176. Gadamer beklemtoon die feit dat die mens nie kies om deur vooroordele beïnvloed te word nie – dit is déél van sy menswees: "He [Gadamer] denies first that the hermeneutic method, so described, is indeed a method. It is not a procedure which one can choose to apply or not, or for which there are either better or worse alternatives. One does not decide to understand circularly. There is no other way. It is not a method applied to understanding, then, but understanding itself. . . We do not choose our prejudices, for we discover them in ourselves as things that exist prior to conscious choice. . . Thus hermeneutic understanding is not a method".

²³² Weinsheimer, J C 1985. *Gadamer's Hermeneutics: A Reading of Truth and Method*. London: Yale University Press. Bladsy 164: "Gadamer intends to correct not the ongoing practice of understanding, which is already in good order, but only the way in which we understand understanding".

Verstaan kan nooit in die verledetyd bestaan nie – dit is 'n teenswoordige aktiwiteit wat deur die interpreteerder beoefen word. Dit is waarna Heidegger verwys het as die mens se *Geworfenheit*²³³.

2.8 VOORDELIGE VOORORDELE

Gadamer merk op dat alle mense sekere vooroordele het wat op een of ander manier 'n invloed op ons uitoefen. Die mens is 'n wese wat leer deur ervarings en assosiasies: telkens wanneer iets nuuts aan hom geopenbaar word, maak hy assosiasies met dit wat hy reeds ken; hy maak 'n vergelyking tussen die bekende en die onbekende. Wanneer dit kom by die interpretasie van die Bybel, bevind die interpreteerder homself in 'n posisie waar hy reeds 'n basiese verstaan van die Bybel het; hierdie basis kennis beïnvloed sy verdere verstaan en interpretasie van die Bybel. Deur egter onverskillig met die basis kennis om te gaan, kan 'n mens die proses van verstaan skipbreuk laat ly. Daarom maak Gadamer 'n onderskeid tussen vooroordele wat verstaan fasiliteer en vooroordele wat in der waarheid verstaan verhinder. As die mens werklik wil verstaan, moet hy bereid wees om te onderskei tussen werkbare vooroordele (wat verstaan aanhelp) en negatiewe vooroordele (wat verstaan teenwerk en weerstaan)²³⁴. Gadamer wys daarop dat twee hoofposisies bestaan wat vooroordele in die verstaanproses betref:

1. Die eerste posisie *ontken* dat vooroordele bestaan of redeneer dat, ás vooroordele wel bestaan, ons neutraal en objektief kan staan daarteenoor. Dit is asof ons onself en ons vooroordele opsy kan skuif en objektief teenoor die onderwerp van studie kan staan; neutraal neem ons dan waar en bestudeer ons die teks met behulp van die metode van ons keuse. Die voorwaarde vir hierdie tipe benadering is 'n selfontlediging van vooroordele. 'n Benadering soos hierdie bevestig juis Gadamer se aanname van vooroordele: die besluit om *vooroordeelvry* met die teks om te gaan, is volgens Gadamer 'n vooroordeel in sigself²³⁵.

---

²³³ Mootz, F J & Taylor, G H 2011. *Gadamer and Ricoeur: Critical Horizons for Contemporary Hermeneutics*. London: Continuum. Bladsy 26.

²³⁴ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method, 2nd rev ed.* New York: Continuum. Bladsy 268-273.

²³⁵ Weinsheimer, J C 1985. *Gadamer's Hermeneutics: A Reading of Truth and Method*. London: Yale University Press. Bladsy 170: "But the historian cannot purify himself of prejudice because he, like those he studies, belongs to and is a creature of history.

2. Die tweede posisie is ewe gevaarlik: diegene wat geen onderskeid maak tussen bruikbare en onbruikbare vooroordele nie. Nou word daar geen perke geplaas op vooroordele wat verstaan belemmer nie; hierdie vooroordele word toegelaat om ongehinderd voorop te staan, met die gevolg dat dit die proses van verstaan oorheers en verduister. Daar kan selfs bewustelik gekies word om hierdie vooroordele voorop te laat staan, omdat dit lei tot die tipe verstaan waarna ons soek. Die vooroordeel word dan 'n tipe vorm waarin verstaan gegiet word en gemaak word wat ons dit wil hê. Hierdie misbruik van vooroordele word die persoon se hele *Verstehen*. So lees die postmoderne teoloog uit Afrika die Bybel met 'n vooroordeel wat gekleur word deur wraak teenoor kolonialisme; ten alle koste word die Bybel dan gelees aan die hand van hierdie vooroordeel en dit bring 'n verwronge verstaan na vore, wat altyd net tot een gevolg lei. Die feminis, wat deur die onregverdige samelewing waarin sy grootgeword het altyd gereduseer is tot 'n slaaf van die manlike geslag, lees die Bybel met 'n begeerte tot regverdiging; ten alle koste moet sy daarin slaag om vanuit die Bybel die ewewig te herstel tot haar eie voordeel.²³⁶

Die gevolg van bogenoemde is dat vooroordele in die verkeerde lig gestel word: dit is nie 'n euwel wat vermy moet word nie, maar dit is ook nie 'n gietvorm wat ons kan misbruik om te sê net wat ons wil nie. Met die eerste posisie wat hierbo beskryf is, loop ons die gevaar om outoritêr teenoor die teks te staan, met die houding dat ons op 'n neutrale manier tot verstaan kan kom. Die teks is aan ons lot oorgelaat en ons analiseer dit objektief.

Die probleem met die misbruik van die tweede posisie wat hierbo beskryf is, is dat elke teks uit die Bybel skielik presies dieselfde begin klink; geen waardeoordele word gemaak wat vooroordele betref nie; geen onderskeid word getref tussen geldige vooroordele en ongeldige vooroordele nie. Dit is eerder 'n situasie waar die interpreteerder sy oorheersende vooroordele ten alle koste probeer regverdig.

Nor is this fact to be lamented, for it is history itself that prejudices the historian; and his prejudices, therefore, are the media by which history becomes accessible to him. Knowing and being are here united. We can know history because we are historical".

²³⁶ Risser, J 1997. *Hermeneutics and the voice of the other: Re-reading Gadamer's Philosophical Hermeneutics*. Albany: State University of New York Press. Bladsye 73-77.

Wat ons moet beseef aangaande Gadamer, is dat hy nie vóór vooroordele of téén vooroordele is nie; hy beklemtoon slegs die feit dat die mens 'n wese is wat nie anders kan nie as om deur sy vooroordele beïnvloed te word nie; dit is hoe die mens funksioneer.²³⁷ Daarom moet ons verantwoordelik met ons vooroordele omgaan.

Vooroordele dra by tot die hermeneutiese sirkel, waar deel en geheel beklemtoon word: die aanvanklike vooroordeel is net 'n deel van die moontlike betekenis van die teks²³⁸; dit mag selfs later bewys word as onvoldoende en onvolkome en mag dalk niks te make hê met die finale geheel nie²³⁹. Wat egter van belang is, is dat dit 'n belangrike aspek van die hermeneutiese sirkel beklemtoon: die geheel en dele waarvan ons praat verwys nie na die deel en geheel van die teks alleen nie; dit verwys na die hele proses wat afspeel in die interpreteerder se omgang met die teks²⁴⁰. Hierdie sirkulêre verstaanproses word nooit op 'n absolute manier afgesluit nie, maar die moontlikheid tot verdere groei en verdere verstaan, waar die geheel en dele in interaksie tree, staan altyd oop. Verstaan moet altyd gesien word as 'n dinamiese proses waarmee daar *tot verstaan gekom word*.

---

²³⁷ Weinsheimer, J C 1985. *Gadamer's Hermeneutics: A Reading of Truth and Method*. London: Yale University Press. Bladsy 175. Wat Gadamer bedoel met die rol wat vooroordele vervul in die verstaanproses, word mooi opgesom in Weinsheimer: "By this method, the interpreter projects an expectation about the whole before he has arrived at the whole – which expectation is therefore a prejudice. But this anticipation of the whole is continually revised as more parts come into view until all the parts are integrated. At this point the circle is closed, interpretation is complete, and the real whole is understood, without prejudice, in terms of itself. By this method, if we do not begin in an unprejudiced state, at least we end in one".

²³⁸ Allen, D & Springsted, E O 2007. *Philosophy for Understanding Theology. Second Edition*. Kentucky: Westminster John Knox Press. Bladsy 245: "Our prejudice is our history's first judgment. So in this case, prejudice is the ability to recognize value and to begin thinking".

²³⁹ Brown, D 1987. *Continental Philosophy and Modern Theology: An Engagement*. Oxford: Basil Blackwell. Bladsy 26: "As Gadamer says, each time we read a text our own prejudice is properly brought into play through its being put at risk".

²⁴⁰ Weinsheimer, J C 1985. *Gadamer's Hermeneutics: A Reading of Truth and Method*. London: Yale University Press. Bladsy 176-177. Vergun my om hier 'n meer volledige aanhaling in te voeg ter verduideliking van die interaksies tussen deel en geheel: "What we are trying to understand is not just forms – not just parts and wholes – but content and meaning. . . the content we are trying to understand is not merely the author's meaning, as if it were contained in the author. It is, above all, the truth we are trying to understand. . . Still, we need to ask what kind of whole truth is projected in understanding. For Gadamer, we recall, understanding is primarily the attempt to reach an understanding. The wholeness anticipated in all understanding, then, is the making whole, the unification, of two parties when they come to agreement on a given topic. Historical understanding is the endeavor to bring about a meaningful agreement, an agreement in substance, between two traditions, one past, the other present. This whole, therefore, is emphatically not the wholeness of the past tradition in itself. . . The past is not understood as a closed circle in the sense of a thing in itself that could be understood intrinsically. It is understood only in relation, for understanding it means reaching an understanding between the past and the present".

Die ideaal is nie hier dat een vennoot (interpreteerder) die ander vennoot (die teks) verstaan nie, maar dat hulle saam tot 'n verstaan sal kom; 'n ooreenkoms bereik oor wat verstaan word. Vir Gadamer is dít die kern van verstaan²⁴¹.

Uit Von Rad se *Traditionsgeschichte* is dit duidelik dat hierdie realiteit 'n rol speel in alle interpretasie. Die verskillende nuanses waarmee die tradisie telkens oorvertel word, dui op die verskillende horisonne / vooroordele wat die hervertel (of, herinterpretasie) van die verhaal beïnvloed het of gevorm het. Wat Gadamer in sy filosofie beklemtoon word bevestig in Von Rad se *Traditionsgeschichte*: verstaan is 'n proses wat uitgewerk word tussen twee partye. 'n Ou-Testamentiese outeur het homself binne 'n spesifieke situasie bevind en vanuit hierdie situasie – beïnvloed deur sy eie vooroordele – die tradisies van die verlede probeer verstaan. Die wisselwerking tussen hom en die tradisie het gelei tot verstaan wat sinvol was vir die outeur. Bewusmaking hiervan help ons in die proses van ons eie verstaan; dit help ons om te sif deur ons eie subjektiewe vooroordele, en om sodoende beter te verstaan.

Gadamer wys daarop dat ons bewus moet wees van ons eie vooroordele: deur 'n bewustelike erkenning van ons vooroordele en die rol wat sulke vooroordele speel in die verstaanproses, kan ons korreksies aanbring en krities staan teenoor die negatiewe vooroordele wat verstaan belemmer. In hierdie proses kom bruikbare vooroordele²⁴² na vore wat ons kan help in die proses van verstaan, in hoe ons die Bybel interpreteer, en in ons daaglikse toepassing van die Bybel op ons eie lewens. Verstaan en vooroordele gaan hand-aan-hand; vooroordele verteenwoordig bestaande oortuigings wat ons besit en waarmee ons die teks benader. Vooroordele kan egter ook gesien word as 'n resultaat van verstaan: wat ons ookal dink oor 'n saak word bepaal deur ons verstaan daarvan. As die Afrika-teoloog sy rol verstaan as 'n politieke vryheidsvegter, dan word dit die model waarvolgens hy alles benader. Solank hy hierdie vooroordeel verdedig en najaag en onkrities gebruik, bepaal dit sy verstaan van alle tekste; hy laat nie die teks toe om 'n bydrae te maak tot verstaan nie.

---

²⁴¹ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method, 2nd rev ed.* New York: Continuum. Bladsy 295.

²⁴² Bernstein, R J 1989. *Beyond Objectivism and Relativism: Science, Hermeneutics, and Praxis.* Oxford: Basil Blackwell. Bladsy 128: "For Gadamer, it is in and through the encounter with works of art, texts, and more generally what is handed down to us through tradition that we discover which of our prejudices are blind and which are enabling".

Geen nuwe verstaansmoontlikhede bestaan nou nie, omdat die interpreteerder geen ruimte laat vir ander vooroordele nie; hy laat ook nie toe dat ander vooroordele sy voorkeurbenadering verdring nie. Geen ruimte bestaan vir hom buite die sfeer van sy eie vooroordeel nie. In hierdie situasie word verstaan 'n slaaf van die mens se vooroordeel; verstaan word gereduseer tot 'n proses wat gebruik word om ons eie voorkeure en vooroordele te regverdig; verstaan word nou 'n wapen wat gebruik word om te veg vir die behoud van die individu se wangebalanseerde vooroordeel. Hierdie benadering het nie verstaan as doelstelling nie, maar bou ideologieë op grond van persoonlike voorkeur, en nie op 'n gebalanseerde gebruik van vooroordeel nie.

Die interpreteerder moet die spel betree van interaksie tussen sy eie vooroordele en dit wat die teks oordra. Hy moet toelaat dat sy vooroordele positief bydra tot verstaan; dit lei dan daartoe dat hierdie vooroordeel groei en versterk word in sy daaglikse soeke na waarheid. 'n Geheel (die interpreteerder se verwronge vooroordeel) lei dan tot 'n nuwe geheel (sy gewysigde siening van die saak). As die hermeneutiese sirkel nou toegelaat word om sy normale gang te gaan, word die proses herhaal, maar nou met die nuwe insigte en aangepaste vooroordele as hulpmiddel. Spel is nie insigself 'n doel nie, maar 'n bousteen in die proses van verstaan.²⁴³

2.9 ERVARING AS VOORWAARDE VIR VERSTAAN

In hierdie interaktiewe spel speel ervaring 'n groot rol; deur ervaring word die mens bewus van vrugbare vooroordele en vooroordele wat nie bydra tot verstaan nie. Dit is die interpreteerder se negatiewe ervarings wat hom leer om te onderskei tussen dit wat bruikbaar is en dit wat verstaan verhinder. Toelaat dat die teks die interpreteerder se vooroordele uitdaag tot rekenskap, en selfs toelaat dat hierdie vooroordele totaal-en-al vernietig word in die proses, is waar *Verstehen* werklik begin. Nou tree die

---

²⁴³ Derksen, L D 1983. *On Universal Hermeneutics: A study in the philosophy of Hans-Georg Gadamer*. Amsterdam: VU Boekhandel / Uitgeverij. Bladsye 93-94: "For Gadamer play has no meaning outside of itself, no ground, it is an infinite (inter) action process. There is no more guiding spirit, necessity of development, no teleological end. The major purpose of the introduction of the play model is the 'move to structure', the demonstration that knowledge is not an act of subjectivity but an event that comes to pass in which the subject 'plays along' . . . In making these two points, Gadamer is certainly demonstrating some of the difficulties connected with a teleological model".

interpreteerder toe tot die spel van verstaan, wat 'n oneindige, historiese proses is. In sy oorgawe aan die spel van verstaan kom die mens tot verstaan²⁴⁴.

Die aard van menslike ervaring is sodanig dat dit altyd uitreik na nuwe ervaring; iemand wat ervare is, is nie slegs ervare omdat hy sekere ervarings gehad het in die verlede nie, maar omdat hy altyd oop is vir nuwe ervarings. Die ervare persoon is nie iemand wat reeds alles ken nie, of noodwendig meer weet as andere nie; nee, die ervare persoon is iemand wat – as gevolg van sy ervarings en die kennis wat hy daardeur ingewin het – toegerus is om nuwe ervarings te hê en uit hierdie ervarings te leer²⁴⁵.

Ervaring waarvan hier gepraat word, is nie 'n keuse waarvoor die mens te staan kom nie; elke mens ervaar daaglikse dinge, en hierdie ervarings het 'n invloed op sy vermoë tot verstaan; ervaring is 'n wesentlike deel van die historiese bestaan van die mens. Ervaring van die waarheid is 'n tydsame proses²⁴⁶. Ervaring en die interpretasie daarvan lei tot insig; dit is dikwels die negatiewe ervarings wat die grootste impak op die mens se lewe het, en waarvan hy die meeste leer²⁴⁷. Gadamer merk daarom op dat die mens nie na willekeur 'n nuwe ervaring van 'n onderwerp kan hê nie, maar dat ons beter kennis kan verkry daardeur²⁴⁸. Aeschylus²⁴⁹ voeg by dat die mens nie deur sy smart en ervarings iets leer oor 'n spesifieke saak nie, maar eerder iets leer van die beperkinge van die mense self – die groot verskil wat bestaan tussen die goddelike en die menslike. Ervaring is dan ervaring van die mens se beperktheid en die ware ervare persoon is hy wat hierdie waarheid ter harte geneem het; hy weet dat hy nie in beheer is van tyd of die

---

²⁴⁴Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method*, (2nd rev ed). New York: Continuum. Bladsy 483-484.

²⁴⁵ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method*, 2nd rev ed. New York: Continuum. Bladsy 350. In Gadamer se verduideliking van ervaring en die ervare persoon, som hy dit as volg op: "The dialectic of experience has its proper fulfilment not in definitive knowledge but in the openness to experience that is made possible by experience itself".

²⁴⁶ Dostal, R J 1994. *The experience of truth for Gadamer and Heidegger: Taking time and sudden lightning*. Illinois: Northeastern University Press, in Wachterhauser, B R (ed). *Hermeneutics and Truth*. Bladsy 62.

²⁴⁷ Bilen, O 2000. *The historicity of understanding and the problem of relativism in Gadamer's Philosophical Hermeneutics*. Washington: The Council for Reserach in Values and Philosophy. Bladsy 63: "Negativity is intrinsic to the process of experience as the generation of a determinate knowledge of the subject matter is determined by virtue of the cancellation of the previous experience of the thing, as well as by what we thought we previously knew about the object.

²⁴⁸ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method*, 2nd rev ed. New York: Continuum. Bladsy 348: "We cannot, therefore, have new experience of any object at random, but it must be of such nature that we gain better knowledge through it, not only of itself, but of what we thought we knew before – i.e., of a universal".

²⁴⁹ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method*, 2nd rev ed. New York: Continuum. Bladsy 351.

toekoms nie; hy weet dat alle vooruitskouing beperk is en alle toekomsplanne onseker is²⁵⁰. Gadamer sien ervaring as 'n belangrike bousteen vir die *Wirkungsgeschichte*²⁵¹. Dat die mens self deel uitmaak van die verstaanproses, lei noodwendig tot sekere vooroordele of 'n voorverstaan van die onderwerp van studie. Gadamer maan dat die interpreteerder moet waak teen persoonlike voorkeure en onbewustelike denkpatrone, en eerder sy gedagtes moet fokus op die onderwerp van studie self²⁵². In hierdie fokus op die teks is dit egter 'n realiteit dat die interpreteerder altyd besig is om te projekteer; sodra aanvanklike betekenis na vore begin kom in sy studie, projekteer hy moontlike betekenis vir die geheel van die teks²⁵³. Hierdie aanvanklike betekenis waarvan hy bewus word, word slegs moontlik gemaak deur die feit dat die interpreteerder die teks in die eerste plek benader met 'n sekere verwagting oor die betekenis daarvan; sy ervaring het 'n sekere mate van kennis tot gevolg gehad. Die uitwerking van hierdie voorprojeksie word gedurig hersien soos die betekenis ontvou voor die interpreteerder, en sodoende verstaan hy wat in die teks self lê²⁵⁴.

Een van die probleme van verstaan is dat die interpreteerder die gevaar loop om op 'n dwaalspoor te beland vanweë vooroordele wat nie uit die onderwerp van sy studie voortvloei nie. Dit is daarom 'n belangrike taak van die interpreteerder om geskikte

²⁵⁰ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method, 2nd rev ed.* New York: Continuum. Bladsy 351: "Real experience is that whereby man becomes aware of his finiteness. In it are discovered the limits of the power and the self-knowledge of his planning reason".

²⁵¹ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method, (2nd rev ed).* New York: Continuum. Bladsy 351: "Our discussion of the concept of experience thus arrives at a conclusion that is of considerable importance to our inquiry into the nature of historically effected consciousness".

²⁵² Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method, (2nd rev ed).* New York: Continuum. Bladsy 269: "All correct interpretation must be on guard against arbitrary fancies and the limitations imposed by imperceptible habits of thought, and it must direct its gaze "on the things themselves" (which, in the case of the literary critic, are meaningful texts, which themselves are again concerned with objects). For the interpreter to let himself be guided by the things themselves is obviously not a matter of a single, "conscientious" decision, but is "the first, last, and constant task". For it is necessary to keep one's gaze fixed on the thing throughout all the constant distractions that originate in the interpreter himself".

²⁵³ West, D 1988. *An Introduction to Continental Philosophy.* Cambridge: Polity Press. Bladsy 67: "On the one hand, since understanding is relational, the text may support as many interpretations as there are historically distinct horizons of interpretation. But equally, the meaning created by the author of a work itself depends on the horizon of meanings, within which it was produced. This hermeneutic context is always much richer than the author can ever comprehend. It is this all-encompassing horizon of language and meaning, rather than the author's intentions, which ultimately determines meaning".

²⁵⁴ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method, (2nd rev ed).* New York: Continuum. Bladsy 269: "This description is, of course, a rough abbreviation of the whole. The process that Heidegger describes is that every revision of the fore-projection is capable of prejecting before itself a new prejection of meaning; rival projects can emerge side by side until it becomes clearer what the unity of meaning is; interpretation begins with fore-conceptions that are replaced by more suitable ones. This constant process of new projection constitutes the movement of understanding and interpretation".

vooroordele te soek wat deur die onderwerp van studie bevestig word. Die teks wil iets vertel aan die leser en in sy omgang met die teks moet hierdie spel toegelaat word om die interpreteerder totaal deel te maak van 'n proses van verstaan.

Dit is waarom die interpreteerder sensitief moet wees teenoor die teks: hy moet hoor wat die teks wil sê²⁵⁵. Die interpreteerder hoef homself nie te probeer beskerm teen die tradisies wat uit die teks tot hom spreek nie; hy moet eerder waaksaam wees teen alles wat hom kan verhinder om hierdie tradisies te verstaan in die lig van wat die teks self aanbied²⁵⁶. Die aanvaarding dat alle *Verstehen* noodwendig 'n sekere mate van vooroordeel bevat, gee hermeneutiek sy ware stukrag.

2.10 SAMEVATTENDE OPMERKINGS

Ons het in hierdie hoofstuk gewys op die oneindige proses van verstaan, waaraan elke mens deelneem. Verstaan is as sodanig nie 'n entiteit wat iewers buite de mens lê en ontdek moet word nie, maar is 'n aktiewe handeling waarmee die mens besig is: verstaan is 'n werkwoord.

- Verstaan ontvou en ontwikkel in die spel waarin die interpreteerder en die teks gewikkel is²⁵⁷.
- Die feit dat 'n woord soos *Verstehen* bestaan, impliseer reeds dat daar 'n moontlikheid bestaan tot misverstaan; verkeerd verstaan; nié verstaan nie.

---

²⁵⁵ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method*, (2nd rev ed). New York: Continuum. Bladsye 271-272: "That is why a hermeneutically trained consciousness must be, from the start, sensitive to the text's alterity. But this kind of sensitivity involves neither "neutrality" with respect to content nor the extinction of one's self, but the foregrounding and appropriation of one's own fore-meanings and prejudices. The important thing is to be aware of one's own bias, so that the text can present itself in all its otherness and thus assert its own truth against one's own fore-meaning . . . This is what Heidegger means when he talks about making our scientific theme "secure" by deriving our fore-having, fore-sight and fore-conception from the things themselves".

²⁵⁶ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method*, (2nd rev ed). New York: Continuum. Bladsy 272: "It is the tyranny of hidden prejudices that makes us deaf to what speaks to us in tradition".

²⁵⁷ Le Roux, J H 2002. *Hans-Georg Gadamer en die Ou Testament*. *Verbum et Ecclesia* 23(2). Bladsye 383-392: "Ons moet daarom leer om met die teks (van die Ou Testament) en die geskiedenis (van Israel) te speel. In die spel verkrummel die subjek-objek-verhouding. Wanneer daar gespeel word, kan die spelers nie die spel (die teks, die geskiedenis) tot objek verdring nie. Nooit kry die spelers beheer daaroor nie en nooit kan die speler die spel manipuleer nie. Eintlik gebeur die teenoorgestelde: die spel is die heer, die 'subjek' wat alles oorheers. Dit verlok, verlei die speler om deel te neem, dit trek hom nader, dit betrek hom by die spel en dit hou hom besig".

- *Verstehen* is 'n aktiewe handeling; iets moet gedoen word om tot verstaan te kom; die interpreteerder moet aktief besig wees met verstaan as proses.
- Ervaring, interaksie, deelname, spel, en projeksie is alles deel van die mens se lewe; nooit gaan 'n dag verby waar hierdie proses nie voortgaan nie. Soos die mens se verstaan groei, groei sy moontlikheid tot verdere verstaan. Verstaan as proses is altyd besig om af te speel in die mens se lewe; daar is nie 'n skakelaar waar verstaan aangeskakel of afgeskakel kan word nie; op die meeste kan die mens doelbewus kies om sy aandag te fokus op die verstaan van 'n spesifieke saak op 'n spesifieke tyd – en selfs dan vind hy dat hy in die midde van hierdie proses ook onwillekeurig iets leer verstaan van sake wat buite sy onmiddellike studieveld lê. Dít is die wonder van verstaan: dit is soos 'n rivier in vloed. Die mens het die keuse of hy téén die stroom gaan swem en uit die stroom gaan probeer kom, en of hy saam met die stroom gaan beweeg op 'n ontdekkingstog.
- Van die uiterste belang in die verstaanproses is die rol wat die mens se persoonlike vooroordele, voorverstaan, ervaring, en historiese horison speel.
- *Verstehen* is 'n proses in die teenswoordige tyd – dit is iets waarmee elke mens nou besig is; dit is gewortel in die verlede, maar dit strek ook uit na die toekoms. Móre gaan die mens meer verstaan as wat hy vandag verstaan – dit is 'n onafwendbare realiteit.
- Die beste omstandighede vir enige mens om te verstaan, is presies daar waar hy homself histories bevind; om nie hierdie realiteit te ontken en te probeer ignoreer nie, help hom om te verstaan; dit maak hom déél van die proses.
- *Verstehen* en interpretasie is nie terme wat impliseer dat iets ontdek word wat reeds buite die mens om bestaan nie; dit is nie terme wat losgemaak kan word van die mens se eie handeling binne sy unieke horison nie. Albei hierdie terme dui op 'n skeppende handeling, waarin die interpreteerder tot verstaan kom; *Verstehen* is in hierdie sin niks anders as herinterpretasie nie. Beide Von Rad se *Traditionsgeschichte* en Gadamer se *Wirkungsgeschichte* beklemtoon hierdie realiteit.
- Die geskiedenis dien as agtergrond vir die ganse mensdom se bestaan; die realiteit is dat hierdie historiese horison tot ons spreek uit die verlede, in ons

hede, en uitstrek na die toekoms. Ons is daagliks deel van die ontvouende historiese realiteit; die geskiedenis is nie verby nie; dit kan nie objektief beskou word nie; die geskiedenis is in ons en ons is in die geskiedenis.

- Op die oomblik van die mens se dood word hy losgemaak van hierdie historiese bestaan, maar dit bring nie 'n einde aan die geskiedenis nie. Dit is net die spesifieke persoon se eie, persoonlike déélname daaraan wat tot 'n einde kom.
- Ek dink genoeg is reeds gesê om aan te dui dat verstaan nie moontlik is as 'n *objektiewe* handeling – sonder die mens se deelname – nie. Om met behulp van sogenaamde *objektiewe* metodes tot 'n Hegeliaanse teleologiese verstaan van iets te kom, is onmoontlik²⁵⁸. *Verstehen* laat homself nie op hierdie manier inperk nie.
- In die spel van verstaan, waaraan die teks en die interpreteerder deelneem, kom verstaan tot stand in die proses waar beide hierdie rolspelers tot 'n redelike konsensus kom rakende 'n saak; dit is 'n proses waar een vennoot nie meer aandele het as die ander nie – dit is 'n proses van samewerking met 'n gemeenskaplike doel.
- Die interpreteerder van die Ou Testament is deel van 'n historiese bestaansrealiteit, waar hyself gebonde is aan sy historiese nietigheid; hy is bewus van God se grootsheid en onbepaalde, onhistoriese bestaan. Tog ervaar hy hoe God inbreek in die mens se beperkte bestaansrealiteit en poog hy om hierdie oomblikke te verstaan. Hy interpreteer die ondefinieerbare handeling van God so goed as wat hy kan, in die lig van sy eie historiese horison. Soos hy die Ou Testament lees, word hy bewus van dieselfde interpretasie- en herinterpretasiesiklusse wat afspeel in mense se werklike lewens – mense wat hulle bes probeer het om sin te maak uit alles om hulle.
- Elke dag van sy lewe, maak die mens sekere keuses wat tot persoonlike voorkeure en vooroordele lei. Hoe vroeër hy besef dat hierdie vooroordele bestaan, en dat hy nie anders kan as om deur sy vooroordele beïnvloed te word nie, hoe beter. Nou kan hy rekening hou hiermee en dit tot voordeel aanwend in

---

²⁵⁸ Flood, G 1999. *Beyond Phenomenology: Rethinking the Study of Religion*. London: Cassel. Bladsy 80: "The telos of complete understanding is unobtainable".

die proses van verstaan. 'n Ontkenning dat vooroordele bestaan, is volgens Gadamer in sigself 'n vooroordeel²⁵⁹.

- Die wisselwerkende interaksie tussen vooroordele en die teks is 'n wesentlike deel van die hermeneutiese sirkel. Vooroordele en die inhoud van die teks moet op mekaar inwerk om uiteindelik tot verstaan te kom; in hierdie proses moet aanpassings deurgaans gemaak word, en word die interpreteerder se vooroordele uitgedaag en moet dit aangepas word waar nodig.
- Die ervare persoon is iemand wat deur ervaringe geleer het om oop te staan teenoor impulse wat op hom inwerk; die ervare persoon is iemand wat die vermoë het om meer ervaringe mee te maak; hy is óóp vir nuwe moontlikhede. Dit is deel van die proses van verstaan, wat altyd voorgaan as 'n proses met 'n oop einde.

In hoofstuk 3, wat hierop volg, fokus ons op die feit dat verstaan nie 'n objek is wat deur metodes verkry kan word nie. Nie Von Rad óf Gadamer het ooit gepoog om met behulp van metodes tot 'n abstrakte, finale waarheid te kom nie; hulle fokus eerder op verstaan as 'n historiese proses, wat groei in die lewe van die interpreteerder²⁶⁰.

---

²⁵⁹ Wachterhauser, B R 1986. *Hermeneutics and Modern Philosophy*. Albany: State University of New York Press. Bladsy 201: "At issue for Gadamer is the truth of the Enlightenment prejudice against prejudice. He argues that the claim to be free from prejudice is in reality a denial of tradition, both that the *I* or individual interpreter stands within a tradition and that *we* stand together within a tradition".

²⁶⁰ Wachterhauser, B R 1986. *Hermeneutics and Modern Philosophy*. Albany: State University of New York Press. Bladsy 212: "For Gadamer 'all human speaking is finite in such a way that there is within it an infinity of meaning to be elaborated and interpreted.' While this means that there is in principle no absolute end to the interpretative conversation with the finite text and the written tradition, it does not mean that there is no possible completion to the event of understanding the text".

HOOFSTUK 3 - VERSTAAN EN DIE TEKS

3.1 VERSTAAN LÊ DIEPER AS DIE TEKSVLAK

In die vorige hoofstuk het ons gevra of verstaan 'n finale eindpunt het. Bestaan daar 'n absolute verstaan van enige teks? Teks immanente metodes poog om op meganiese wyse by 'n sogenaamde absolute waarheid uit te kom. Volgens hierdie benadering tot verstaan, lê die regte interpretasie metode die waarheid bloot. Die metode is die sleutel tot verstaan: dit stroop alles weg wat verstaan belemmer en bring die absolute waarheid na vore. Die aanname is dan dat verskeie interpreteerders dieselfde teks kan ontleed met behulp van dieselfde metode, en telkens tot presies dieselfde slotsom kom. Na analogie van die natuurwetenskappe moet die bogenoemde metodiese benadering as geldig aanvaar word omdat dit toetsbaar en herhaalbaar is – net soos die natuurwetenskappe deur eksperimente die herhaalbaarheid en die geldigheid van 'n hipotese probeer bewys.

Ons het reeds aangedui dat wanneer ons dink *Verstehen* is moontlik in 'n absolute sin, word 'n vals gevoel van veiligheid geskep; ons dink ons het nou die eindbestemming bereik; verstaan, as naamwoord, as 'n objek, lê nou in ons hande. Al wat elke individu moet doen, is om hierdie absolute waarheid te glo en toe te pas in sy eie omstandighede. Meer as dit: die metode wat tot hierdie verstaan gelei het, lê in die interpreteerder se hande; hy is in beheer van die interpretasieproses; verstaan is afhanklik van hom en sy metode. Die interpreteerder se metode word nou die kruks waarom alles draai; hy het die kennis en vermoë om die waarheid los te woel uit enige teks. Dit is amper soos die persoon wat die beeldhouer gevra het hoe hy 'n perd uit soliede rots kon skep; sy antwoord was dat hy bloot alles afkap wat nie soos 'n perd lyk nie. Teks immanente metodes waarvolgens tekste interpreteer word, maak 'n soortgelyke aanname: die metode stroop alles in die teks weg wat volgens hulle die waarheid verberg.

Hierdie siening maak verstaan abstrak en maak dit los van die rol wat die mens se persoonlike ervaring speel in die verstaanproses. Die interpreteerder word nou 'n manipuleerder, wat bo die teks verhef staan en met sy tegnieke die teks as objek benader en die teks onderwerp aan sy interpretasie metodes. Dit is asof die teks 'n obstruksie is wat lê tussen die interpreteerder en die waarheid en met behulp van metodes word die teks stukkie-vir-stukkie weggekap om die verborge waarheid te ontdek. Ongelukkig word verstaan in hierdie benadering niks meer as 'n naamwoord nie: 'n *ding*, 'n *objek*; asof verstaan iets is wat reeds bestaan en net ontdek moet word deur die interpreteerder. Metodes maak verstaan tot eksklusiewe kanon en hou slegs een verstaan moontlikheid voor.

Die probleem met onhistoriese metodiese benaderings tot verstaan word duidelik wanneer die produk van hulle arbeid (die sogenaamde *absolute waarheid*) gekonfronteer word met spesifieke lewensituasies; skielik bevind die interpreteerder homself in 'n posisie waar sy sinkroniese metode nie meer sin maak nie; hy bevind homself in 'n horison wat nie versoenbaar is met die sogenaamde *absolute, altyd-geldende* waarheid wat sy metode oplewer nie; die veilige gevoel maak dan plek vir onsekerheid. Verstaan as eindpunt beleef nou 'n oomblik van wanorde en verwarring: nou verstaan ons skielik nie meer nie. Interpretasie wat fokus op metodes waarvolgens tekste geanaliseer word, staan los van historiese ervaring. Dit word 'n worsteling tussen mens en teks – interpreteerder en Ou Testament. Die interpreteerder staan apaties teenoor die teks uit die verlede; sy eie horison en historisiteit is nie belangrik nie. Hy wil bloot 'n teks uit die verlede verstaan – sy metode help hom om te verstaan wat die teks *beteken het*. Wanneer hierdie sogenaamde objektiewe, absolute verstaan dan gevind is, kan gevra word wat dit vir die interpreteerder beteken in sy unieke historiese situasie. Verstaan wat op hierdie manier met metodes ontsyfer word, is niks meer as 'n kille, abstrakte en akademiese oefening nie²⁶¹.

Die belangrikste aspek van verstaan word deur metodes misken: die mens self. God en mens staan in 'n nimmereindigende dialoog, waar die mens tot verstaan kom van God en van sy eie mensheid.

---

1. ²⁶¹Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method*, (2nd rev ed). New York: Continuum. Bladsy 484.

Die verhouding word deur elke mens verwoord in sy eie beperkte menslike denke en taal. Die Ou Testament wat voor ons lê, bied ons die voorreg om deur 'n skrefie te kyk na hierdie verhouding tussen God en mens. Dit bied ons geen abstrakte waarhede wat op altyd-geldende maniere op alle tye en plekke toegepas moet word nie; nee, dit bied ons mense in historiese kontekste se ervaring van God in hulle midde. Hulle het geworstel met hulle eie realiteit en sin gemaak daaruit; hulle het 'n geveg aangepak en gewen; hulle het oorleef. Dit is waaroor verstaan handel: dat die mens as historiese wese binne sy eie historiese horison verstaan. Niemand kan dit vir hom doen nie – hy moet die proses self aanpak en bo uitkom.

3.2 VERSTAAN IS HISTORIESE PROSES

Dit is wat so opwindend is aangaande Gadamer en Von Rad se werk: nie een van hulle probeer om met behulp van metodes 'n absolute waarheid te ontdek nie. Hulle werk eerder met 'n proses van verstaan: wat histories van aard is. Daar is iets wat die ganse mensdom saambind: ons menslikheid; ons historiese geworpenheid; ons *Dasein*²⁶². Verstaan van 'n onderwerp is in hierdie historiese realiteit nooit 'n eindpunt nie; dit is 'n proses wat saam met ons groei; dit is nie 'n staat wat ons bereik nie; dit is 'n aktiwiteit waaraan ons deelneem. Elke dag kan 'n mens meer verstaan van 'n onderwerp. Beteken dit dan jy het vroeër niks verstaan nie? Nee, 'n mens verstaan nou net meer (of anders) – jy het verder gevorder in die proses van verstaan. *Verstehen* is nie 'n objek wat as eindproduk verkry word nie; dit is 'n proses – 'n werkwoord, wat altyd vorentoe uitreik na 'n beter aktualisering in die toekoms. Verstaan word nie gemeet aan die volume van die

---

²⁶² Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method*, (2nd rev ed). New York: Continuum. Bladsy 254: "Hence we too are beginning with the *transcendental* significance of Heidegger's problematic. The problem of hermeneutics becomes universal in scope, even attaining a new dimension, through his transcendental interpretation of understanding. The interpreter's belonging to his object, which the historical school was unable to offer any convincing account of, now acquires a concretely demonstrable significance, and it is the task of hermeneutics to demonstrate it. That the structure of *Dasein* is thrown projection, that in realizing its own being *Dasein* is understanding, must also be true of the act of understanding in the human sciences. The general structure of understanding is concretized in historical understanding, in that the concrete bonds of custom and tradition and the corresponding possibilities of one's own future become effective in understanding itself. *Dasein* that projects itself on its own potentiality-for-being has always already 'been'. This is the meaning of the existential of "thrownness". The main point of the hermeneutics of facticity and its contrast with the transcendental constitution research of Husserl's phenomenology was that no freely chosen relation towards one's own being can get behind the facticity of this being. Everything that makes possible and limits *Dasein*'s projection ineluctably precedes it".

mens se kennis nie (hoeveel feite hy ken nie), maar aan die hand van hoe suksesvol hy dit toepas in sy lewe.

Verstaan kan daarom nie losgemaak word van die mens nie: sy horison, sy ervaring, sy deelname aan die lewe, sy interaksie met ander en die wêreld, sy spel in die proses van verstaan, dra alles by tot sy verstaan²⁶³.

Hierdie proses karakter van verstaan is baie belangrik; ons neem deel aan die proses en *is* self deel van die proses; verstaan gebeur nie buite die mens om nie. Een van Gadamer se belangrikste bydraes tot hermeneutiek is juis die feit dat hy die fokus verplaas van tegnieke en metodes af, wat verstaan sien as as 'n definitiewe produk van intellektuele nadenke. Hy sien verstaan as 'n gebeure wat van nature *episodies* of *trans-subjektief* is²⁶⁴. Dit is *episodies* in die sin dat elke spesifieke verstaanhandeling 'n moment is in die bestaan van tradisie self, waar die interpreteerder en teks 'n ondergeskikte rol speel. Dit is *trans-subjektief* in die sin dat dit wat in verstaan afspeel 'n tussenspel en 'n transformasie is van die verlede en die hede; dit is 'n gebeure wat die interpreteerder se manipulerende oorheersing te bowe gaan. Hierdie dieper elemente van hermeneutiek word versteur as daar slegs gekonsentreer word op die suiwer tegniese aspekte van sogenaamde objektiewe interpretasiemetodes.

Gadamer keer telkens terug na taal, omdat taal die medium is waardeur die verlede en die hede mekaar interpenetreer²⁶⁵. Verstaan as versmelting van horisonne (*fusion of horizons*) is in wese 'n linguistiese proses. Soos Gadamer uitwys is taal en die verstaan van oorgedraagde betekenis (*transmitted meaning*) nie twee afsonderlike prosesse nie, maar in wese een-en-dieselfde proses. Die samehang tussen verstaan en taal word

---

²⁶³ Gadamer, H-G 1995, in Kearney, R. *States of Mind: dialogues with contemporary thinkers on the European mind*. Manchester: Manchester University Press. Bladsy 283: "But that is precisely what is so hard for human being to grasp: that we all stand in such complicated life-circumstances that nobody is in a position to work out clear and final goals that are agreeable to everyone".

²⁶⁴ Gadamer, H-G 2008. *Philosophical Hermeneutics*, (2nd ed). Berkeley: University of California Press. Bladsy xxviii.

²⁶⁵ Johnson, P A 1999. *Wadsworth Philosopher's Series on Gadamer*. Belmont: Wadsworth Publishers. Bladsy 40: "It is important to recognize that, in making this claim that language is a medium, Gadamer is rejecting the concept that language is a tool that can be used by a subject to achieve control over an object. Language serves the object in that it lets it come into meaning. In like manner, understanding as it takes place in language is not a means for domination. Understanding is a process of coming to agreement".

duideliker wanneer ons daarop let dat die proses van die *Wirkungsgeschichte*, wat die horisonne van ons wêreld skep, konkreet teenwoordig is in die taal wat ons praat²⁶⁶.

In der waarheid is die horison van die hede altyd vasgevang in 'n proses van ontwikkeling, omdat ons gedurig uitgedaag word om ons eie vooroordele te ondersoek en te evalueer. Hierdie proses geskied binne die wisselwerking tussen onself en 'n verstaan van ons verlede en die tradisie waaruit ons kom. Die horison van die hede kan daarom nie gevorm word sonder die verlede nie. Daar bestaan net so min 'n geïsoleerde horison van die hede, as wat daar 'n geïsoleerde horison van die verlede bestaan. Verstaan is eerder altyd die versmelting (*fusion*) van hierdie horisonne, wat skynbaar afsonderlik bestaan²⁶⁷.

3.3 DIE BELANGRIKHEID VAN DIE INTERPRETEERDER SE DEELNAME AAN DIE VERSTAANSPROSES

In verstaan, soos in enige dialoog, word die interpreteerder uitgedaag om te antwoord op 'n vraag. In hierdie proses word beide die teks en die interpreteerder gelei deur die onderwerp inhoud – deur die *logos*²⁶⁸. Dit is hoekom ons sê ons het *betrokke* geraak by 'n gesprek, of ons het in 'n gesprek *vasgevang* geraak: hierdie uitdrukkings beklemtoon die *buoyancy* van verstaan, wat daartoe lei dat gespreksgenote verder gelei word as die beperkinge van hulle oorspronklike horisonne, tot 'n proses van nadenke wat 'n lewe van sy eie het²⁶⁹; hierdie proses is dikwels gevul met ontwikkelings wat onintensieel of onbeplan was²⁷⁰.

---

²⁶⁶ Gadamer, H-G 2008. *Philosophical Hermeneutics*, 2nd ed. Berkeley: University of California Press. Bladsy xxviii: "To say that the horizons of the present are not formed at all without the past is to say that our language bears the stamp of the past and is the life of the past in the present. Thus the prejudices Gadamer identifies as more constitutive of our being than our reflective judgments can now be seen as embedded and passed on in the language we use.

Since our horizons are given to us prereflectively in our language, we always possess our world linguistically. Word and subject matter, language and reality, are inseparable, and the limits of our understanding coincide with the limits of our common language".

²⁶⁷ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method*, (2nd rev ed). New York: Continuum. Bladsy 305.

²⁶⁸ Gadamer, H-G 2008. *Philosophical Hermeneutics*, (2nd ed). Berkeley: University of California Press. Bladsy xxii: "Understanding, then, does not allow the interpreter to stand beyond the subject matter which comes to language in the text".

²⁶⁹ Gadamer, H-G 2008. *Philosophical Hermeneutics*, (2nd ed). Berkeley: University of California Press. Bladsy xxii: "In real understanding, as in real dialogue, the interpreter is engaged by the question, so that text and interpreter are both led by the subject matter – by the *logos* . . . We speak, therefore, of having "gotten into" a discussion, or of being "caught" in a discussion, and these expressions serve to indicate the element of buoyancy in understanding that leads the conversational partners beyond their original horizons into a process of inquiry that has a life of its own and is often filled with developments that are unanticipated and unintended".

Die element van *buoyancy* waarvan Gadamer praat – om meegesleur te word deur die onderwerp van studie – word nog duideliker in die fenomeen van spel. Selfs sterker as die analogie van die gesprek, beklemtoon spel dat deelname van die interpreteerder verwag word in die verstaanproses .

Let daarop dat die interpreteerder nie te staan kom teenoor die teks as 'n blote objek nie²⁷¹; sy deelname is 'n oorgawe aan die spel. In die proses verskuif hyself en die teks op die agtergrond en staan die proses van verstaan op die voorgrond; die interpreteerder word hierin opgeneem in 'n groter realiteit, waarvan die teks slegs 'n skynbeeld is. Die aanname dat die interpreteerder se bydrae subjektief van aard is, word in die spel vernietig; verstaan geskied nie vanuit die subjektiwiteit van die skrywer, die interpreteerder of die teks nie²⁷²; die fokus van die spel is tog nie die spelers nie – die fokus is nie eers die spel self nie. Dit is die gebeurte – die “*event*” van speel wat belangrik is; die wisselwerking wat plaasvind tussen die spel en die speler, is belangrik; 'n nuwe ervaring kom tot stand in hierdie *event*. Die interaksie tussen outeur, teks en interpreteerder – hulle deelname en oorgawe aan die spel – word verbloem deur die *Spelgebeure*.

Die verhouding tussen die outeur en sy teks is 'n dinamiese proses, wat op dieselfde beginsels berus as die van die spel: die fokuspunt van die proses is nie op die outeur of die teks nie²⁷³. Die fokus is die verstaanproses as 'n moment waar die *self* verloor word in die proses; sonder hierdie proses is verstaan onmoontlik²⁷⁴.

---

²⁷⁰ Gadamer, H-G 2008. *Philosophical Hermeneutics*, (2nd ed). Berkeley: University of California Press. Bladsy xxii: “The real event of understanding...goes continually beyond what can be brought to the understanding of the other person's words by methodological effort and critical self-control. It is true of every conversation that through it something different has come to be”.

²⁷¹ Urmson, J O & Réé, J 1989. *The Concise Encyclopedia of Western Philosophy and Philosophers*. (New Edition, completely revised). London: Unwin Hyman. Bladsy 117: “Following Heidegger, Gadamer rejects the idea that understanding or interpretation is the activity of a “subject” confronting an independent “object”. This dichotomy of subject and object itself, he argues, is a hasty interpretation with limited validity.

²⁷² Reifel, S 2001. *Theory in Context and Out: Volume 3 - (Play & Culture Studies)*. Westport: Ablex. Bladsy 82: “To demonstrate how we ‘are born together with what we want to understand’ Gadamer thus examines play. For him, play should show how toothless and lacking it would be to understand a work of art from the artist's or interpreter's perspective. Focussing on the subjective attitudes of the players, which Gadamer felt Schiller did, is an unfortunate approach to the issue of the nature of play. In contrast, for Gadamer, the most typical feature of play as a phenomenon is that the person who is playing lets himself or herself be seduced into the dynamic movement of play.

²⁷³ Gadamer, H-G 2008. *Philosophical Hermeneutics*, (2nd ed). Berkeley: University of California Press. Bladsy 51: “...so the relation between the understanding and what is understood has a priority over its relational terms. . .[U]nderstanding is not self-

Die spelers (skrywer en leser / interpreteerder) gee hulleself so oor aan die spel, dat hulle opgeneem word in die speelgebeure. As iemand homself nie wil oorgee aan die spel of die gees van die spel nie, maar buite die spel bly staan, is hy 'n *pretbederwer*²⁷⁵ - hy kan nie speel nie. Hy staan dan in die pad van sinvolle deelname aan die spel en juis dan het hy 'n subjektiewe invloed op die uitkoms van die spel. Daarom maak Gadamer dit duidelik dat deelname aan die spel nie 'n subjektiewe handeling is nie – dit neem in teendeel die fokus weg van die speler. Deelname aan die spel is eerder 'n vrymaking van subjektiwiteit. Wanneer die interpreteerder homself verloor in die spel en die ware fokus op die spel-*event* val, is ons op die regte pad²⁷⁶. Wanneer daar volgens hierdie reëls gespeel word, het nie die teks of die interpreteerder se deelname aan die verstaanproses 'n subjektiewe invloed op die uitkoms nie – mits die interpreteerder homself oorgee aan die spel van verstaan²⁷⁷.

Uit bogenoemde is dit duidelik hoekom Gadamer nie van metodes van teksinterpretasie hou nie: metodes plaas die klem op die teks, die metode self en die fasiliteerder wat die metode toepas. In die proses speel elkeen van hierdie elemente 'n subjektiewe rol, wat verstaan beïnvloed. Selfs metodes wat 'n aanname maak op objektiwiteit, is dan in wese

---

understanding in the sense of the self-evident certainty idealism asserted it to have, nor is it exhausted in the revolutionary criticism of idealism that thinks of the concept of self-understanding as something that happens to the self, something through which it becomes an authentic self. Rather, I believe that understanding involves a moment of 'loss of self' that is relevant to theological hermeneutics and should be investigated in terms of the structure of the game.

²⁷⁴ Hinnells, J R 2006 (ed). *Thiselton on Hermeneutics: The Collected Works and New Essays of Anthony Thiselton*. Hampshire: Ashgate. Bladsy 617: "The 'sender' alone does not complete the whole communicative act. Textual actualization entails author or personal sources, code, content, contact, context, and reception, appropriation, application, or understanding on the part of implied readers, addressees, or actual readers".

²⁷⁵ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method*, (2nd rev ed). New York: Continuum. Bladsy 103.

²⁷⁶ Gadamer, H.G 2008. *Philosophical Hermeneutics*, (2nd ed). Berkeley: University of California Press. Bladsy xxii: "This observation is not contradicted by the fact that one must know the rules of the game and stick to them, or by the fact that the players undergo training and excel in the requisite physical methods of the game. All these things are valuable and 'come into play' only for the one who enters the game and gives herself to it".

²⁷⁷ Gadamer, H-G 2008. *Philosophical Hermeneutics*, (2nd ed). Berkeley: University of California Press. Bladsy xxii: "To focus on the subjective attitude of the player, as Schiller did, for instance, in his *Letters on the Aesthetic Education of Man*, is a particularly unfortunate way to pursue the question of the nature of playing. For what reveals itself as most characteristic of the phenomenon of playing is that the individual player is absorbed into the definable procedure and rules of the game, and does not hold back in self-awareness as one who is 'merely playing'".

subjektief. Dit is waarom Gadamer gesê het die keuse tot objektiwiteit en 'n ontleding van vooroordele, is insigself 'n vooroordeel²⁷⁸.

3.4 DIE SPEL VAN VERSTAAN

Die beweging wat plaasvind in spel het nie ten doel om tot 'n einde te kom nie, maar die spel word telkens weer hernu en wéér gespeel. Dit is nie die einde van die spel wat die fokuspunt is nie, maar die konstante heen-en-weer beweging waarin die spelers vasgevang word.

In hierdie heen-en-weer beweging in die spel ontstaan 'n verhouding tussen speler en spel; dit is 'n konstante beweging wat nie altyd voorspelbaar nie; 'n beweging wat bepaal hoe die einddoel uiteindelik bereik gaan word²⁷⁹. Die voorwaarde is dat die speler homself volledig moet oorgee aan die spel, en deel moet word van die spel. Dit is die enigste manier waarop hy sy subjektiewe voorkeure kan bestry.

Wat Gadamer hier sê, herinner aan von Rad se benadering tot die verstaan van die Ou Testament. In teenstelling met tradisionele eksegeese en verstaan van die Ou Testament, het hy hom beywer vir 'n relasionele²⁸⁰ verstaan van God – hoe God verstaan kan word vanuit Israel se verhouding tot Hom²⁸¹. Hierdie benadering was nie bedoel om 'n nuwe benadering tot hermeneutiek te wees nie – 'n nuwe konsep van God nie – dit was eerder 'n argument teen die metafisiese verstaan van God. Dit laat ons dink

---

²⁷⁸ Adams, E M 1985. *Philosophy and the modern mind: a philosophical critique of modern western civilization*. New York: University Press of America. Bladsye 77-105.

²⁷⁹ Gadamer, H-G 2008. *Philosophical Hermeneutics*, (2nd ed). Berkeley: University of California Press. Bladsy xxii: "The fascination and risk that the player experiences in the game (or in a wider linguistic sense, the fascination experienced by the person who 'plays with possibilities', one of which he must choose and carry out) indicate that in the end 'all playing is a being-played'".

²⁸⁰ Von Rad, G 1962. *Old Testament Theology*, (Vol 1). New York: Harper & Row. Bladsy 105. Met die woord *relasioneel* verwys ons na von Rad se aanname dat die Ou Testament die verhaal is van Jahwe en sy volk. Alles wat ons in die Ou Testament aantref, is deel van 'n verhaal wat gebou is op Israel se verstaan van Jahwe, vanuit hulle verhouding tot Hom: "This belief in Jahwe, whose vitality we have described in brief outline, had very many ways of speaking about him. It never ceased speaking of his relationship to Israel, to the world, and to the nations, sometimes through the impersonal media of the great institutions (cult, law, court, etc.), sometimes however, through the mouths of priests, prophets, kings, writers of narratives, historians, wise men, and Temple singers. Now, from this extremely abundant witness to Jahwe it would be perfectly possible, as has already been said, to draw a tolerably complete and . . . a tolerably objective picture of the religion of the people of Israel . . . This has often been attempted, and needs, no doubt, to be attempted repeatedly . . . The subject-matter which concerns the theologian is . . . simply Israel's own explicit assertions about Jahwe".

²⁸¹ Jansen, H 1995. *Rationality and the concept of God*. Amsterdam: Rodopi B.V. Bladsy 82.

aan Claus Westermann se opmerking dat God nie dogmaties verstaan kan word nie, maar in verhouding tot die skepping; alles wat van God gesê kan word, berus op die wederkerige verhouding tussen God en die wêreld, God en sy volk, God en elke individu²⁸².

Von Rad se benadering dat God verstaan moet word vanuit die mens se verhouding met Hom, berus op twee belangrike elemente: die historiese aard van Hebreeuse denke, en die verbale aard van die Hebreeuse taal oor God.

Tradisioneel is daar gepoog om vanuit die naam *Jahwe* 'n filosofiese definisie van God se aard af te lei. Von Rad wys daarop dat die naam eerder wys op *relative and efficacious being – I will be there (for you)*²⁸³. God se wese is daarom rationeel en nie absoluut nie; die naam *Jahwe* gee ons geen inligting oor God se ontologiese wese nie, maar slegs inligting oor Sy goddelike aktiwiteit – dat Hy *dáár* sal wees vir sy volk in hulle tye van nood. Dit is hoekom von Rad nie ingaan op die konsep en dogma van God in die Ou Testament nie, want die Ou Testament self doen dit nie.

Die Ou Testament gee ons slegs 'n weergawe van hoe Israel die tradisies van God se reddende handeling in hulle geskiedenis gesien het. Ons kan niks van God sê as dit nie verband hou met sy aktiewe betrokkenheid in historiese gebeure nie²⁸⁴.

Dieselfde geld ook vir die moderne interpreteerder: omdat hy verbind is aan die mense van die Ou Testament (vanweë die feit dat beide hyself en die mense van die Ou Testament deel uitmaak van dieselfde historiese menslike bestaan), en omdat hyself in 'n persoonlike verhouding tot God staan, bestaan die moontlikheid dat hy kan verstaan wat die Ou Testament aangaande *Jahwe* kommunikeer.

---

²⁸² Westermann, C 1978. *Theologie des Alten Testaments in Grundzügen*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht. Bladsy 190: "Gott wird dabei nicht zu einem Gottesgedanken abstrahiert; von Gott kann es keine Lehre geben. Es kann von Gott nur als von dem geredet werden, der spricht und der handelt. Alles, was man von Gott sagen kann, bleibt in dem Zusammenhang eines Wechselgeschehens zwischen Gott und Welt, Gott und seinem Volk, Gott und einem einzelnen Menschen".

²⁸³ Von Rad, G 1962. *Old Testament Theology*, (Vol 1). New York: Harper & Row. Bladsy 180.

²⁸⁴ Jansen, H 1995. *Rationality and the concept of God*. Amsterdam: Rodopi B.V. Bladsy 83: "One cannot abstract a doctrine of God in the philosophical sense, but only statements about him that reflect his historical activity. If we think for a moment of the attribute of immutability, which we are using as a test case, it is clear that, following von Rad, one cannot speak of divine immutability in the traditional ontological sense; one can only speak of divine faithfulness: God keeps his promises and acts according to his Word".

Soos ons voorheen uitgewys het, is een van die belangrikste aspekte van von Rad se benadering die feit dat Hebreëuse denke histories van aard is. Waar Ou Testament-teologie vroeër gefokus het op dogmatiese konsepte, argumenteer von Rad dat Hebreëuse denke gekenmerk word deur hulle klem op historiese tradisies. Daarom is die Ou Testament vir hom 'n geskiedenisboek, wat vertel van God se geskiedenis met Israel, die ander nasies, en die wêreld as geheel.²⁸⁵ Dit is juis hierdie historiese fokus van Israel se teologie wat hulle onderskei van die ander nasies rondom hulle²⁸⁶.

Reeds in Heidegger se beskrywing van *Dasein* het dit duidelik geword dat hermeneutiek nie meer verwys na die wetenskap van interpretasie nie, maar eerder na die proses van interpretasie; hierdie proses is 'n wesenlike deel van *Dasein*²⁸⁷. Dit is die proses wat Gadamer met behulp van spel verduidelik het. Dit is gepas om hier 'n opmerking te maak oor Gadamer se filosofiese hermeneutiek: hy het nie met sy werk probeer om 'n nuwe model – of 'n nuwe metode – te skep waarvolgens interpretasie gedoen word nie. Die fokus van sy filosofiese hermeneutiek was nie op die verstaan van 'n teks as objek nie, maar op die proses wat afspeel in elke verstaansmoment van die mens. Sy werk belig die mens se vermoë om te verstaan – of om nie te verstaan nie^{288, 289}. Elke interpretasie is 'n poging om die teks te verstaan, sodat die boodskap van die teks telkens kan spreek tot elke nuwe situasie. 'n Dialoog ontstaan in die proses van interpretasie tussen die teks en die interpreteerder; hierdie dialoog kan nie plaasvind sonder dat die teks vertaal word

---

²⁸⁵ Von Rad, G 1965. *Old Testament Theology*, (Vol 2). London: Oliver & Boyd. Bladsy 357.

²⁸⁶ Von Rad, G 1967. *Old Testament Theology*, (Vol 1). New York: Harper & Row. Bladsy 106.

²⁸⁷ Heidegger, M 1996. *Being and Time*. Albany: State University of New York Press. Bladsy 53: "*Dasein* is an entity which, in its very being, comports itself understandingly towards that being".

²⁸⁸ Gadamer, H-G *Philosophical Hermeneutics*, (2nd ed). Berkeley: University of California Press. Bladsy xxvi: "The subjective intention of the author is an inadequate standard of interpretation because it in nondialectical, while understanding itself, as Gadamer shows, is essentially dialectical – a new concretization of meaning that is born of the interplay that goes on continually between the past and the present".

²⁸⁹ Gadamer, H-G 1986. *On the scope and function of Hermeneutical reflection*, in Wachterhauser, B R. *Hermeneutics and Modern Philosophy*. Albany: State University of New York Press. Op bladsy 277 vat Gadamer self die essensie van sy filosofiese hermeneutiek saam in die volgende woorde: "Philosophical hermeneutics takes as its task the opening up of the hermeneutical dimension in its full scope, showing its fundamental significance for our entire understanding of the world and thus for all the various forms in which this understanding manifests itself: from interhuman communication to manipulation of society; from personal experience by the individual in society to the way in which he encounters society; and from the tradition as it is built of religion and law, art and philosophy, to the revolutionary consciousness that unhinges the tradition through emancipatory reflection".

in die nuwe konteks nie²⁹⁰. Deur dialoog word verstaan gefasiliteer. Dialoog is 'n tweegesprek; dit is waar twee partye in gesprek tree; net so met die dialoog tussen teks en interpreteerder – dit word gebou op die basis van vennootskap en wederkerigheid.

Beide gespreksgenote moet besig wees met dieselfde saak, want enige dialoog het altyd 'n sentrale tema. Schleiermacher en Dilthey het in hulle hermeneutiek gefokus op die taal van die teks as 'n hulpmiddel om uit te kom by 'n boodskap wat agter hierdie teks verskuil lê. Gadamer, daarenteen, fokus op die *subject matter*²⁹¹ van die teks self, wat nie noodwendig direk deur die woorde op papier uitgespel word nie.

Hy bestudeer die onderwerp wat die teks voortdurend aan opeenvolgende generasies kommunikeer²⁹². Iets word gekommunikeer in hierdie verhouding wat ontstaan tussen die teks en sy interpreteerders, wat dieper lê as die blote woorde op papier. Die doel van die gesprek tussen die teks en die interpreteerder is nie om mekaar te verstaan nie, maar om tot verstaan van die *subject matter* te kom²⁹³.

'n Belangrike voorwaarde vir die bogenoemde is dat die interpreteerder die risiko moet neem om homself oop te stel vir ondervraging deur die teks; die dialoog met die teks moet hom dra na 'n horison van verstaan, wat verder strek as sy huidige posisie. Die ware verstaanservaring lê dieper as dit wat teks immanente metodologiese benaderings kan bereik; elke gesprek is uniek en lewer unieke resultate op²⁹⁴.

---

²⁹⁰ Gadamer, H-G *Philosophical Hermeneutics*, 2nd ed. Berkeley: University of California Press. Bladsy xxvi: "This task does not exclude but absolutely *requires* the translation of what is transmitted. Thus we can give Gadamer's insight a paradoxical formulation by saying that the mediation that occurs in understanding must modify what is said *so that it can remain the same*".

²⁹¹ Gadamer, H-G 1989. *Truth and Method*, (2nd rev ed). New York: Continuum. Bladsy 375.

²⁹² Dockery, D S 2000. *Biblical interpretation then and now: contemporary hermeneutics in the light of the early Church*. Grand Rapids: Baker Books. Bladsy 168: "Gadamer attempted to move the discussion beyond the contributions of his mentors, Heidegger and Bultmann, by orienting hermeneutics to language and its subject matter rather than to an existential understanding of the author objectified in the biblical text".

²⁹³ Dockery, D S 2000. *Biblical interpretation then and now: contemporary hermeneutics in the light of the early Church*. Grand Rapids: Baker Books. Bladsy 169: "The goal is not so much understanding each other, but understanding that about which they are talking. Gadamer maintained that the text is an exposition of something that exceeds itself".

²⁹⁴ Gadamer, H-G *Philosophical Hermeneutics*, (2nd ed). Berkeley: University of California Press. Bladsy xxii: "The real event of understanding. . . goes continually beyond what can be brought to the understanding of the other person's words by methodological effort and critical self-control. It is true of every conversation that through it something different has come to be".

3.5 DIE DINAMIESE TOTSTANDKOMING VAN TEKSTE

Vir Von Rad het dieselfde beginsel gegeld: vir hom was een van die belangrikste elemente vir die verstaan van die Ou Testament die *Credo*. Hy verduidelik hoe die *Credo* 'n oop einde gehad het en hoe dit gedurig nuut aangepas en oorvertel is²⁹⁵. Die rede hiervoor was dat Israel konstant nagedink het oor hulleself; oor hulle plek in die geskiedenis en hulle verhouding tot Jahwe. Elke nuwe generasie het te staan gekom voor die uitdaging om hulleself te verstaan as Israel. Hierdie proses was gebalanseer op 'n mespunt tussen die identiese en die vreemde: iets het dieselfde gebly in hulle identiteit as volk, maar daar was tog ook elke keer iets nuuts wat hulle moes vind in elke nuwe historiese konteks²⁹⁶.

Nuwe generasies kon hulleself altyd herken in die beeld van Israel wat deur hulle vaders aan hulle oorgedra is; en tog het dit hulle nie vrygestel van die taak van self-verstaan nie. Hulle moes hulleself in geloof verstaan as die Israel van 'n nuwe era; hulle moes hulleself met God vereenselwig as hierdie Israel, hulle verhouding met Hom moes sinvol voortgaan. Wat belangrik is in hierdie groei en aanpassings wat gemaak is aan die credo, is dat dit ook die proses karakter van verstaan beklemtoon. Om te bly voortbestaan as Israel in elke nuwe historiese situasie, moes hulle deelneem aan 'n persoonlike proses van verstaan en interpretasie van hulleself in verhouding tot Jahwe. Deur hierdie aanpassings, het die tradisie gegroei en lewend gebly; die tradisie is hervorm en nuut gemaak. Hulle verhouding tot die historiese, tot Jahwe en tot hulle eie horison het verstaan terselfdertyd genoodsaak en moontlik gemaak²⁹⁷.

Dit is duidelik uit bogenoemde dat daar raakpunte bestaan tussen Gadamer en von Rad, soos Malfred Oeming tereg uitgewys het²⁹⁸. Die feit dat von Rad die teologie van die Ou Testament gesien het as 'n teologie van verskeie dinamiese, historiese tradisies,

---

²⁹⁵ Von Rad, G 1967. *Old Testament Theology*, (Vol 1). New York: Harper & Row. Bladsy xvi.

²⁹⁶ Von Rad, G 1967. *Old Testament Theology*, (Vol 1). New York: Harper & Row. Bladsy 119: "In a certain sense, every generation had first to become Israel".

²⁹⁷ Von Rad, G 1967. *Old Testament Theology*, Vol 1. New York: Harper & Row. Bladsy 3-5.

²⁹⁸ Oeming, M 1985. *Gesamtbiblische Theologien der Gegenwart: Das Verhältnis von AT und NT in der hermeneutischen Diskussion seit Gerhard von Rad*. Stuttgart: Kohlhammer. Bladsy 20-80.

bring hom naby aan die dialoog-aard van Gadamer se teksinterpretasie. Ons sou kon sê Gadamer se hermeneutiek voorsien die filosofiese basis vir von Rad se werk.²⁹⁹

Alle literêre dokumente het 'n tipe *ideality of meaning*³⁰⁰, in soverre daar wat gekommunikeer word in geskrewe vorm vasgevang is. Hierdie geskrewe dokument staan verwyderd van die psigologiese en historiese agtergrond van sy ontstaanstyd.

Dit is waarom daar 'n spesifieke soort verbintenis bestaan tussen literatuur en elke individuele situasie in die hede.³⁰¹

Die *Wirkungsgeschichte* help ons met hierdie proses; historiese interpretasies uit die verlede help ons om in dialoog te tree met die teks. In hierdie dialoog moet die interpreteerder altyd fokus op die *subject matter* en nie op die ander persoon nie; sy doel is nie om te verstaan wat die ander persoon gesê het nie, maar om saam met die ander persoon te ontdek wat die teks wil sê. Die hermeneutiese gesprek begin daarom werklik wanneer die interpreteerder homself oopstel tot die teks; dit word gedoen deur te luister na die teks, en die teks toe te laat om tot hom te spreek³⁰². Hierdie hermeneutiese fenomeen is aan die werk in die geskiedenis van individue en kulture; dit

---

²⁹⁹ Schroeder, C O 2001. *History, Justice, and the Agency of God (Biblical Interpretation Series)*. Leiden: Koninklijke Brill. Bladsy 42: "Manfred Oeming has pointed to the similarity in the approaches of Gadamer and Gerhard von Rad . . . One could thus say that Gadamer's hermeneutic provides the philosophic basis for von Rad's work".

³⁰⁰ Gadamer, H-G 2008. *Philosophical Hermeneutics*, (2nd ed). Berkeley: University of California Press. Bladsy xx: "Unlike the essentially reconstructive hermeneutics of Schleiermacher and Dilthey, which took the language of the text as a cipher for something lying behind the text, Gadamer focusses his attention squarely on the subject matter of the text itself, that is, on what it says to successive generations of interpreters. All literary documents possess a certain "ideality of meaning" insofar as what they say to the present is in written form and is thus detached from the psychological and historical peculiarities of their origin. What we call literature, Gadamer argues, has acquired its own contemporaneity with every present time".

³⁰¹ Gadamer, H-G 2008. *Philosophical Hermeneutics*, (2nd ed). Berkeley: University of California Press. Bladsy xx: "What we call literature...has acquired its own contemporaneity with every present time. To understand it does not mean primarily referring back to past life, but rather present participation in what is said. It is not really a question of a relation between persons – for instance, between the reader and the author (who is perhaps wholly unknown) – but rather, of a participation in the communication which the text makes to us. Where we understand, the sense of what is said is present entirely independently of whether out of tradition we can picture the author or whether our concern is the historical interpretation of the tradition as a general source".

³⁰² Gadamer, H-G 2008. *Philosophical Hermeneutics*, (2nd ed). Berkeley: University of California Press. Bladsy xxi: "It is precisely in confronting the otherness of the text – in hearing its challenging viewpoint – and not in preliminary methodological self-purgations, that the reader's own prejudices (i.e., his present horizons) are thrown into relief and thus come to critical self-consciousness".

is juis in die tye van kontak met ander individue (of ander kulture) dat mense bewus raak van hulle beperkinge en hulle eie voorveronderstellings begin bevraagteken.

3.6 DIE MENS SE OPENHEID TOT VERSTAAN

Sodra verskillende horisonne mekaar konfronteer, word mense bewus van hulle persoonlike vooroordele en voorveronderstellings waarvan hulle nooit voorheen bewus was nie; hierdie bewuswording van die mens se eie historisiteit en eindigheid lei tot 'n openheid tot nuwe moontlikhede, wat die voorwaarde is vir ware verstaan. Die interpreteerder se strewe moenie gefokus wees daarop om die persoonlikheid of wêreldbeskouing van die outeur van die teks te verstaan nie; hy moet eerder probeer verstaan wat die fundamentele oorsaak was wat gelei het tot die totstandkoming van die teks; tekste is altyd 'n antwoord op 'n vraag en die teks stel hierdie vraag oor en oor aan elke nuwe interpreteerder wat met die teks in aanraking kom³⁰³.

Die interpreteerder gaan van hierdie vertrekpunt uit en stel meer vrae aan die teks; ware bevraagtekening word altyd gekonkretiseer deur 'n openheid tot nuwe moontlikhede, wat die finaliteit van die teks en die leser se opinies uitdaag tot nuwe vlakke. Ons verstaan die inhoud van 'n teks wat ons aanspreek wanneer ons 'n vraag stel waarop die teks 'n antwoord bied. In hierdie bevraagtekening van die teks beweeg ons telkens oor na die historiese horison van die teks en versmelt dit met ons eie horison; in die proses word ons eie horison getransformeer³⁰⁴. Deur die konstante bevraagtekening van die teks en onself vind die proses van verstaan plaas³⁰⁵. Ons sê weer: verstaan is 'n integrale eksistensiële proses en nie die eindproduk van 'n suiwer wetenskaplike metode nie. Die

---

³⁰³ Gadamer, H-G 2008. *Philosophical Hermeneutics*, (2nd ed). Berkeley: University of California Press. Bladsy xxii: "This process of grasping the question posed by the text does not lead to the openness of a genuine conversation, however, when it is conceived simply as a scientific isolation of the 'original' question, but only when the interpreter is provoked by the subject matter to *question further* in the direction it indicates".

³⁰⁴ Gadamer, H-G 2008. *Philosophical Hermeneutics*, (2nd ed). Berkeley: University of California Press. Bladsy xxii: "To locate the question of the text is not simply to leave it, but to put it again, so that we, the questioners, are ourselves questioned by the subject matter of the text".

³⁰⁵ Blans, G H Y 1993, in Derkse, W F C M (red). *Verandert Waarheid? Reflecties over vorm en inhoud van het Waarheidsbegrip*. Kampen: Kok Agora. Bladsy 74: "Ik heb erin willen onderstrepen dat het één niet ten koste van het ander gaat. Integendeel: hoe meer we vinden, hoe meer we zoeken. Hoe eindiger, hoe meer open voor de oneindigheid. Hoe meer we één worden in liefde met God, hoe meer Hij anders blijkt. Zo is het ook met de waarheid, die zich steeds meer geeft als geheim naarmate we ons er meer in verdiepen. En naarmate we ons meer in de waarheid bewegen des te meer blijkt dat we ernaar verlangen en er open voor staan".

verskil wat Gadamer uitwys tussen metodologies steriele verstaan en egte verstaan is *verbeelding* - die vermoë om te weet wat bevraagteken moet word, en om vrae te formuleer wat die teks nog verder tot gesprek uitlok.

Om in staat te wees om die regte vrae te stel aan die teks, is daar 'n belangrike voorwaarde: dit is die openheid en bereidheid wat die interpreteerder moet hê om self deur die teks bevraagteken te word. Hy moet die teks toelaat om hom sodanig uit te daag met kwellende vrae, dat hy verder kan beweeg as net sy huidige posisie. So neem die interpreteerder dan deel aan verstaan as aktiewe voortdurende proses, wat hom saamsleur verby die grense van sy eie beperkte horison. *Dit* is die spel; die verhouding; wat tussen hulle moet groei!

Die interpretasie van die betekenis van 'n teks is weliswaar een van die moeilikste aspekte van hermeneutiek; Gadamer verwys na hierdie proses as die selfhernuwende aard van spel.

Die metodiese benaderings (wat die teks ontleed met behulp van sinkroniese, analitiese benaderings) daarenteen — roem daarop dat hulle onfeilbare metode die sogenaamde ware betekenis van die teks ontbloot, soos die outeur dit self bedoel het³⁰⁶. Ons het reeds verwys na die subjektiwiteit van sulke metodes wat die teks self en die interpreteerder en sy metodes op die voorgrond stel. Wat Gadamer ons bied in sy filosofiese hermeneutiek gaan baie verder as 'n struktuuranalise van 'n teks; hy ontbloot 'n proses van deelname, waar verstaan persoonlik word.

Die ware betekenis van die woord *Verstehen* kom na vore in Gadamer se hermeneutiek: verstaan is 'n werkwoord en nie 'n naamwoord nie. Dit is 'n belangrike punt wat metodiese interpretasiemodelle ontken. Wat Gadamer ons bied in sy filosofiese hermeneutiek kan metodiese interpretasiemodelle nie vermag nie³⁰⁷.

---

³⁰⁶ Gadamer, H-G 2008. *Philosophical Hermeneutics*, (2nd ed). Berkeley: University of California Press. Bladsy xxiv: "Just as scientific experiments can be repeated exactly any number of times under the same conditions and mathematical problems have but one answer, so the author's intention constitutes a kind of fact, a 'meaning-in-itself', which is repeated by the correct interpretation".

³⁰⁷ Metodiese benaderings soek na 'n absolute kennis en 'n verstaan van die outeur se bedoeling met die teks. Die taak van die interpreteerder is dan om hierdie bedoeling van die outeur vas te vang en te herhaal in die hede. Die skynbare voordeel van so 'n metode is dat dit lei tot 'n definitiewe, kanoniese tipe verstaan. Die outeur het 'n spesifieke doel gehad met sy teks; die

Die basiese probleem met metodiese benaderings lê vir Gadamer in die feit dat dit betekenis en verstaan gesubjektiveer het, dit sluit die hele ontwikkeling van die tradisie en die geskiedenis uit, waarvolgens die teks deur die eeue heen oorgedra is, en wat ons eie verstaan daarvan bepaal. As verstaan te vinde was in metodiese benaderings sou verstaan gereduseer word tot 'n blote transaksie tussen die kreatiewe handeling van die outeur en die reproduktiewe handeling van die interpreteerder. So 'n metode is nie in staat om positief met die geskiedenis om te gaan nie. Dit verklaar hoekom daar dikwels so baie uiteenlopende antwoorde gebied word oor die betekenis van spesifieke tekste. Die feit dat verstaan 'n proses is, maak dit 'n voortdurende historiese aktiwiteit. Soos Von Rad in sy *Traditionsgeschichte* uitgewys het, en Gadamer in sy *Wirkungsgeschichte*, is verstaan altyd 'n aktiewe proses vir elke nuwe generasie³⁰⁸.

Die feit dat 'n mens se voorouers iets verstaan het, en dit opgeteken het in hulle rekords, beteken nie dat jy dit verstaan nie. Vir 'n mens om te verstaan, behels dat jy aktief moet deelneem aan die proses van verstaan: jy moet tot verstaan kom; jy moet in die gesprek betrokke raak; ek moet opgeneem word in die spel van verstaan. 'n Mens se verstaan is nie net histories bepaal nie, maar ook tydsbepaal – dit gebeur in die hede, in jou bestaanshorison. So lank jy dáár is, sal hierdie proses voortgaan en sal jou verstaan bly ontwikkel³⁰⁹.

---

interpreteerder moet hierdie doel ontdek; dan moet hy dit herhaal. Sy metode ontdek dan as't ware die ware betekenis van die teks; geen ander interpretasie moontlikheid bestaan nie.

³⁰⁸ Von Rad, G 1965. *Old Testament Theology*, (Vol 2). London: Oliver and Boyd. Bladsy 337: "The Old Testament has spoken differently to different ages, and each must therefore be responsible for its own interpretation of it. Each has, of course, in the process to pay careful attention to the interpretations of earlier ages, and constantly to test its own understanding on the touchstone of theirs. But no age must allow past interpretations to hinder it from venturing its own judgments".

³⁰⁹ Copleston, F 2003. *A history of Philosophy*. (Vol 4). London: Continuum. Bladsy 90: "As we have seen, Descartes employed methodic doubt with a view to discovering whether there was any indubitable truth. And whoever knows anything at all about his philosophy knows that he found this truth in the affirmative *Cogito, ergo sum*, "I think, therefore I am".

However much I doubt, I must exist: otherwise I could not doubt. In the very act of doubting my existence is manifest. I may be deceived when I judge that material things exist which correspond to my ideas of them. And if I employ the metaphysical hypothesis of an 'evil genius' who has so made me that I am deceived all along the line. I can conceive, though admittedly with difficulty, the possibility that I am deceived in thinking that the propositions of mathematics are certainly true. But however far I extend the application of doubt, I cannot extend it to my own existence. For in the very act of doubting my existence is revealed. Here we have a privileged truth which is immune from the corroding influence not only of the natural doubt which I may feel concerning judgments about material things but also of the 'hyperbolic' doubt which is rendered possible by the fictitious hypothesis of the *malin génie*. If I am deceived, I must exist to be deceived: if I am dreaming, I must exist to dream".